52637/P

E. Victorin

En kort Berättelse Om den i Wärmeland och Grythytte Sochn belägna, och för några åhr sedan uppfunna Looka Hälso-Brun.

Stockholm Åhr 1727.

L
LX
III
38

7020
120

(4), 58, (14) pp

L.LXIII 38

59537/P

66135

En kort Berättelse
Om den i Wärmeland och Grythytte Sochn belägna/ och för några åhr sedan upfunna

LOOKA Hälso=Brun.

Med de Omständigheter och Anmärckningar/ som af erfarenheten desse twänne förledne åhren kunnat inhämtas; Samt för hwilka Siukdomar Watnet förnämligast tienar/
Hwar uppå
En kort Förtekning/
Tillika med någras egenhändiga der om gefna skriffteliga Berättelser/ efteråth följer/
Til Hwars och Ens kundgiörelse wälment i dagsliuset framgifwen
Af

ERIC. VICTORIN,
Med. Doctor. Regii Collegii Med. Membrum.

STOCKHOLM, med egen Bekåstnad uplagd/
Af Directeuren JOH. HENR. WERNER,
Åhr 1727.

[illegible] 1727

Kongl. Maj:ts
Tro-Man och Landshöfdinge
öfwer Nerkie och Wermelands
Provincier,
Högwälborne HErr Baron
CONRAD RIBBING,
Hög Gunstige Herre.

FÖrr än jag understodo mig deña lilla Berättelsen om Looka Hälsobrun Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen at upoffra/ borde förut betracktas/ det Förnäma Herrar ägnar höga och wicktiga Saker/ och intet sådana Simpla och af ringa wärde achtande ting/ som watn synas/ och af mången dömmes at wara/ särdeles af dem/ som om Natursens Riken och deras Egenskaper liten eller ingen kundskap hafwa; Men när man nogare öfwerwägar then stora nytta och fördel som det utaf flyter/ huru som watn i gemen/ til dagligit bruk och näring/ både för Menniskiom och Fänad/ samt alt hwad lefwer och på jor-

dene wärker / oomgängeligit är; Så är det ibland de andra Elementer och skapade HErrans Wärck / ej för det ringaste at wärdera / änn mindre de / som Mineral och Hälsowatn kallas / hwilka at förlänga Lifwet / och åter-bringa Hälsan / (som är det ädlaste menniskian i lekamelig måtto äger /) kraftigare och dyrbarare äro / än både Silfwer och Guld / hwar medelst / då den samma förlorad är / ej kan återwinnas. Detta således at betrackta / styrkes jag fast mer uti denna min åtagna frihet at framhärda / enkannerligen / som Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen af naturliga Wettenskaper Älskare är / och där utinnan en besynnerlig Id och Förnöjelse hafwer / at befrämja hwad som der igenom Publico gagna och tiena kan / oachtandes hwad Omsorg der wid erfordras och anwändas skulle. Ibland andra skiähl sådant at intyga / wisar klarligen den Åhogsamhet Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen haft för denna berörda Looka Hälsobrun / hwilken / som den wisat prof af et kraftigt och godt Hälsowatn / det de många härlige Cu-

rer,

rer; som der sammastädes desse Åhren skiedde äro/ nogsamt tilkänna gifwa; Så har jämwäl Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen sökt på alt sätt/ medelst goda Föranstaltningar den samma uprätta/ och så mycket här til giörligit warit i stånd bringa. De Swårigheter som här wid i början kunnat förefalla/ hafwa intet hindrat wärckställigheten der af/ med mindre den wunnit sin framgång/ så wäl med Wägarnes förnyande/ som nu kiörbare äro/ som med främmande Watnens afledande ifrån Brunnen/ &c. fast Naturen/ i anseende til Ortens Situation syns strida der emot/ och Jordmahnen wara imprenable. Hwad öfrigit til des Conservation och Förnödenheter erfordras/ lärer wäl framdeles/ der Gud täckes Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen Hälsan och Lifwet (som troligen önskas) förläna/ fulbordat blifwa. Och kan denna Brunnen så mycket lyckeligare skattas/ som den är belägen uti Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingens Gouvernement eller Höfdingedöme. Emedlertid/ som Jag åtagit mig den dristigheten

at

at dedicera Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen denna lilla Berättelsen om bemälte Brun/ så lefwer jag uti det fasta hopp/ at Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen med nädigt behag den samma uptager; Hwilken jag/ så wäl som Mig recommenderar uti Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingens hög gunstiga Omdöme och Förswar/ at blifwa för Afwundsfullas och Wrängsintas ogrundade Förtahl hägnad. Förblifwer

Högwälborne Herr Baron och
Landshöfdingens

Ödmiuke tienare

ER. VICTORIN

Psalm

Psalm. 104. v. 10.

GUD låter Kiällor upbrista i Dalenom/ så at Watten emillan Bergen flyta.

PLINIUS.

Tales sunt Aquæ, qualis Terra per quam fluunt.

Den

DEn Berättelse/ hwilken Herr Doctor Victorin i pennan författat/ och genom Trycket åhrnar låta utgå/ angående den i Wermeland och Grythytte Sockn belägne Looka Hälsobrun/ har Kongl. Collegium Medicum genomläsit/ och som samma innehåller en kort Underrättelse/ om sielfwa Kiällans Belägenhet/ Watnets Egenskap/ Nyttia och Bruk/ jämwäl åtskillige Anmärckningar på de Curer, som medelst detta Watnet de Twänne förflutne Åhren äro giorde/ ty pröfwas den nyttig och wärdig at blifwa til Trycket befordrat. Stockholm den 28. Martii 1727.

Nomine Regii Collegii Medici

N. BOY,

P. T. Syndicus.

mC I. J. N

I. J. N.

§ 1.

Ehuru wäl om Brunnar och Hälsowatn/ hwarmed den högsta Guden har behagat wårt kiära Fädernesland Swerje rikeligen wälsigna/ nogsamt tilförne beskrifwit är/ i synnerhet/ har Sahl. Archiatern och Landzhöfdingen Hierne uti des åtskilliga om Hälsobrunnar utgefwen Tractater utförliga berättelser lämnat/ utom at förtiga här wid andra berömwärda och lärda Måns Skrifter. Ty skulle man för onödigt skatta/ widare om denna Materien något handla/ fast mindre der om skriffteligen på paperet fatta/ och almänt kundgiöra/ enkannerligen som här klarligare och tydeligare ei kan berättas/ hwad förut af andra fast omständeligare/ med alla bifogade anmärckningar och egenskaper/ til rätta hälsowatn hörande/ icke är anfördt och wisat; Utan kunde man lätteligen härutinnan widriga

omdömen underkastas / som hade detta mer afsicht på egit beröm / än hwad nytta der af flyta skulle. Men som detta är en sak / syfftande mer på den allmänna wälfärden / än egen fördel / ty har den Alsmächtiga HErren / som utdelar sin wälsignelse hwaräst honom täckes / behagat / låta en så ädel Skatt och dyrbar Nådegåfwa / som i Hälsobrunnar förwaras / intet upsprinna på et ställe / en ort och uti et Landskap / utan både Öster och Wester / Söder och Norr / Menniskian til nytto ock gagn / och det ei för blotta törstens fläckiande / utan som mer är / at der igenom hela sin siukliga kropp / och återskaffa den förlorade hälsan.

Hwarföre som nyligen en Hälsobrun upfunnen är / Looka benämd / hwilken för des synnerliga wärkan / och härliga Curer som där skiedde äro / i bruk kommit: J synnerhet begyntes den med alfwar för twenne åhr sedan af långwäga resande besökas / då samma åhr / uppå Hans Kongl. Maj:ts nådiga befalning / Wälborne Herr Archiatern Kongl. Colleg. Med. Præses Herr Doct. von Bromel, dit upföre reste / des watn at undersökia; Och som jag äfwen til bemälte Brun samma tid uprester war / fick af Wälborne Herr Archiatern befalning qwar blifwa / Brun-Curen dirigera, och såsom Bruns-Medicus i ackt taga och noga anteckna de Curer, hwilka igenom den Aldrahögstas wälsignelse / wid denna Hälsokiällan förrättas

rättas kunde. Denna beställningen har Hans Kongl. Maj:t allernådigast behagat sedermera med öpen nådig Fullmacht stadfästa och bekräfta.

Förthenskul/ har jag/ så wäl i följe af min egen skyldighet/ som i anseende til mångas åstundan/ och der til inrådande/ ei undgå kunnat/ om denna nya Brunnen/ en kort berättelse at lämna/ samt/ hwad under desse twenne Somrar/ jag Brun-Curen bewistat/ sig der wid tildragit hafwer/ i dagliuset framgifwa. Bediandes emedlertid/ den Gunst bewågane Läsaren/ han täcktes detta mitt ringa/ doch wälmenta förehafwande/ med wälbehag gunstigast uptaga och antyda.

§. 2.

För några åhr sedan/ innan rychtet om denna Brunnen utspriddes/ war å denna orten ingen ting mindre bekant och brukeligit än hälsobrunnar/ änskiönt/ om någorstädes förhopning wore/ at dem finna/ är wisserligen där/ som Berg och mineralier wancka; Men här leta Bergsmännen efter Järn/ Koppar och rika Malmstrek/ och inga watn/ warandes tilfredz/ när de allenast få släcka lystmätit/ och dricka af den källan dem närmast är/ och det ofta mer förroo skul/ än til hälsans wederfång/ ty Öhl och Bränwin är smakeligare än watn. Nu är wäl intet utan/ at åtskilliga skiöna och

at dedicera Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen denna lilla Berättelsen om bemälte Brun / så lefwer jag uti det fasta hopp / at Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen med nådigt behag den samma uptager ; Hwilken jag / så wäl som Mig recommenderar uti Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingens hög gunstiga Omdöme och Förswar / at blifwa för Afwundsfullas och Wrängsintas ogrundade Förtahl hägnad. Förblifwer

Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingens

Ödmiuke tienare

ER. VICTORIN.

Psalm.

Psalm. 104. v. 10.

GUD låter Kiällor upbrista i Dalenom/ så at Watten emillan Bergen flyta.

PLINIUS.

Tales sunt Aquæ, qualis Terra per quam fluunt.

Den

Den Berättelse/ hwilken Herr Doctor Victorin i pennan författat/ och genom Trycket åhrnar låta utgå/ angående den i Wermeland och Grythytte Sockn belägne Looka Hälsobrun/ har Kongl. Collegium Medicum genomläsit/ och som samma innehåller en kort Underrättelse/ om sielfwa Kiällans Belägenhet/ Watnets Egenskap/ Nyttia och Bruk/ jämwäl åtskillige Anmärckningar på de Curer, som medelst detta Watnet de Twänne förflutne Åhren äro giorde/ ty pröfwas den nyttig och wärdig at blifwa til Trycket befordrat. Stockholm den 28. Martii 1727.

Nomine Regii Collegii Medici

N. BOY,

P. T. Syndicus.

I. J. N.

§ 1.

EHuru wäl om Brunnar och Hälsowatn/ hwarmed den högsta Guden har behagat wårt kiära Fädernesland Swerje rikeligen wälsigna/ nogsamt tilförne beskrifwit är/ i synnerhet/ har Sahl. Archiatern och Landzhöfdingen Hierne uti des åtskilliga om Hälsobrunnar utgefwen Tractater utförliga berättelser lämnat/ utom at förtiga här wid andra berömwärda och lärda Mäns Skrifter. Ty skulle man för onödigt skatta/ widare om denna Materien något handla/ fast mindre der om skriffteligen på paperet fatta/ och almänt kundgiöra/ enkannerligen som här klarligare och tydeligare ei kan berättas/ hwad förut af andra fast omständeligare/ med alla bifogade anmärckningar och egenskaper/ til rätta hälsowatn hörande/ icke är anfördt och wisat; Utan kunde man lätteligen härutinnan widriga om-

omdömen underkastas / som hade detta mer afsicht på egit beröm / än hwad nytta der af flyta skulle. Men som detta är en sak / syfftande mer på den allmänna wälfärden / än egen fördel / ty har den Alsmächtiga HErren / som utdelar sin wälsignelse hwaräst honom täckes / behagat / låta en så ädel Skatt och dyrbar Nådegåfwa / som i Hälsobrunnar förwaras / intet upspringa på et ställe / en ort och uti et Landskap / utan både Öster och Wester / Söder och Norr / Menniskian til nytto ock gagn / och det ei för blotta törstens släckiande / utan som mer är / at derigenom hela sin siukliga kropp / och återskaffa den förlorade hälsan.

Hwarföre som nyligen en Hälsobrun upfunnen är / Looka benämd / hwilken för des synnerliga wärkan / och härliga Curer som där skiedde äro / i bruk kommit: I synnerhet begyntes den med alfwar för twenne åhr sedan af långwäga resande besökas / då samma åhr / uppå Hans Kongl. Maj:tz nådiga befalning / Wälborne Herr Archiatern Kongl. Colleg. Med. Præses Herr Doct. von Bromel, dit upföre reste / des watn at undersökia; Och som jag åfwen til bemälte Brun samma tid uprester war / fick af Wälborne Herr Archiatern befalning qwar blifwa / Brun-Curen dirigera, och såsom Bruns-Medicus i ackt taga och noga anteckna de Curer, hwilka igenom den Aldrahögstas wälsignelse / wid denna Hälsokiällan förrättas

rättas kunde. Denna beställningen har Hans Kongl. Maj:t allernådigast behagat sedermera med öpen nådig Fullmacht stadfästa och bekräfta.

Förthenskul, har jag, så wäl i följe af min egen skyldighet, som i anseende til mångas åstundan, och der til inrådande, ei undgå kunnat, om denna nya Brunnen, en kort berättelse at lämna, samt, hwad under desse twenne Somrar, jag Brun-Curen bewistat, sig der wid tildragit hafwer, i dagliuset framgifwa. Bediandes emedlertid, den Gunst bewågane Läsaren, han täcktes detta mitt ringa, doch wälmenta förehafwande, med wälbehag gunstigast uptaga och antyda.

§. 2.

För några åhr sedan, innan rychtet om denna Brunnen utspriddes, war å denna orten ingen ting mindre bekant och brukeligit än hälsobrunnar, änskiönt, om någorstädes förhopning wore, at dem finna, är wisserligen där, som Berg och mineralier wancka; Men här leta Bergsmännen efter Järn, Koppar och rika Malmstrek, och inga watn, warandes tilfredz, när de allenast få släcka lystmätit, och dricka af den källan dem närmast är, och det ofta mer förroo skul, än til hälsans wederfång, ty Öhl och Bränwin är smakeligare än watn. Nu är wäl intet utan, at åtskilliga skiöna och

kosteliga watn på många ställen här i lande upspringa / hwilka til en del intet så aldeles äro at förkasta / särdeles / som man wid åtskillig tilfällen funnit deras wärkan i många måhl swara emot den godhet / af fulkommeliga Häl sowatn fordras. Ibland dem / wil jag all mast här anföra denna omrörda Looka Kiälla hwilken i Wärmeland / Grythytte Sochn och Bergzlag / på Bergzmäns ägor / dock Cronan tilhörig / belägen är / hafwandes på halfsierd och halfsierdedels mihl gårdar och hemman om kring sig / såsom Fijnhyttan / Brunsiötorpet Långkiärs högden / Wästgiöthetorpen / Fiske lösen och Tröswatnet / hwilka mästedelen wä bebygde / tienlige äro at logera uti.

Des Situation är något nedrig emellan 2:ne Siögar / Norra och Södra Lokarne kallade / af hwilka hon sitt namn äger; men jordmåhn eller tracten där omkring högländ / bestående af stora Berg / faste Kullar och steniga Sand åhsar / hwilka med ung gran och löfskog bewux ne äro / gifwandes ifrån sig en behagelig och angenäm prospect, i synnerhet / när så wäl Platzen omkring beunnen blir afrögd och jemn giord / som sielfwa Brunnen omlagad / öfwer bygd och förbättrad.

Wore fördenskul til önskandes / at en så stor förmåhn och nådegåfwa / som den milderika Guden har behagat förläna / intet af wanskiöt sel fördärfwades / utan medelst goda författnin

gar

gar föktes at uprättas och bibehållas. Och har Hans Kongl. Maj:t wår allernådigste Konung fattat här til ett synnerligit wälbehag/ och låtit sig här om allernådigst wårda/ i det/ af hög beprislig Kongl. Nåde/ ansenliga medel til des reparation anordnade äro/ med nådig wilja/ at denne Brunnen/ på alt giörligit sätt må conserveras, och i fulkomligit stånd bringas/ hafwandes Hans Kongl. Maj:t därutinnan et besynnerligit nöije/ at befrämja det/ som länder til Guds åhra/ och sina undersåtares/ jemwäl de fattigas hälsa och wälfärd. Denne Hans Maj:ts Allernådigaste wilja och Befalning är ej heller blefwen af sido satt/ i det Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen Ribbing, såsom en ädelmodig och genereux Herre/ och för det allmänna bästas wälfärd/ högst sorgfällig/ har/ som uti alt annat/ här wid de goda anstaltningar förfogat/ at detta til en önskelig wärkställning kommit/ hwartil ögonskienliga Prof redan skiedde äro/ så wäl med Sidwatnens afledande längre ifrån kiällan igenom andra gångar och canaler, at de uti rägnachtiga tider/ medelst des öfwerflödande/ icke må tilfoga någon skada: Som och/ med wägarnes upröjande ock förfärdigande emillan Brunnen och Giästgifware gårdarne; Samt Slutzens inrättande/ til de resandes fortheilpande: Förutan/ at det anbefallat och pålyst är i landit der omkring/ at ifrån alla orter/

 och

i lägerwal/ til des för några åhr sedan hon å nyo uptackt blifwit/ hwilket skiedt igenom åtskilliga/ som för swåra passioner där sammastädes äro blefwen botade: Ibland andra berättas om en fattig Man/ som hafft en swår Syn/ och af wärck i hela kroppen/ warit myccket eländig/ skal/ när han en gång gådt emillan Carlskoga och Grythyttan/ af händelse råkat för törst skul/ at dricka af detta watn/ kort derefter fådt sin fulkommeliga Syn igen/ slupit wärken/ och blefwit aldeles friskt. Sammaledes om en Goße/ som warit Dumbe/ och tillika med andra Barn wachtat Boskapen i skogen/ skal hafwa druckit af watnet/ hwilken sedermera fådt sitt måhl igen/ at han kunnat tahla: Med flere sådane Exempel, dem man såsom af blotta rycktet utspridde/ förbygår. Dock kan jag intet omält lämna såsom fulkommeligit bewis/ til denna Brunnens nu för tiden senare upkomst/ at berätta om Brucks-Patron And. Lönboms Son ifrån Philipstad, Nicol. Lönbom 17. åhr gammal/ hwilken af swår wärck i Ryggen Knä och ben/ war aldeles lam/ och så godt som contract, at han några åhr måst gå med kiäpp och krokig Rygg/ blef för 4. åhr sedan förd til Brunnen/ och efter några dagars drickande och badande med kalla watnet/ fick den styrkan/ at han straxt där efter kunde gå med rack rygg och knä/ är nu fulkommeligen frist och färdig.

För-

Föruthan många andra Curer, som i dessa se-
nare åhren skiedde äro / hwarom framdeles skal
blifwa förmält / hwilka widare anledning gif-
wa / detta watnet / til sina särskilte egenskaper
at betrackta / kunnandes man af des uppenba-
ra wärkan billigt aftaga / något besynnerligit
der utinnan förborgat wara / hwarmed det ifrån
andra gemena Kiälle-watn åtskiljas kan / och
i många delar / med ett rätt beskaffat Hälsowatn
jämnföras bör. Hwarföre äger detta / så wäl
som andra mineral watn sin yppersta krafft af
den meddelning / det nederst utur jorden af me-
tallernes ånga bekommer / hwarest den förnäm-
ligast tilwärckas och utwittrar / och måste det
sitt ursprång hafwa utur sielfwa diupet / så
framt den rätta sanskylliga krafften i dagsliuset
framkomma skal / hwilken intet består af
några grofwa mineralier, af åtskil-
lig slags ärg och malmrost / ei heller af
skarpa och fråtande arsenicalska och anti-
monialiske delar / utan af Swafwel och
Saltpetterachtiga dunster / som hafwa sin ful-
kommeliga flycktighet med sig / och framwisa den
fullständiga Grundsyran Acidum universa-
le, hwilken gifwer den största och förnämsta
krafften / et hälsowatn äga bör / som utom des /
et litlöst och dödt ting är / lik som en kroop utan
anda. Och fast alla mineralier uti watnet
intet finnas skulle / såsom Järn / Victril, &c.
Så giör dock tilfyllest / när några allenast til-

i lägerwät/ til des för några åhr sedan hon å nyo uptackt blifwit/ hwilket skiedt igenom åtskilliga/ som för swåra passioner där sammastädes äro blefwen botade: Ibland andra berättas om en fattig Man/ som hafft en swår Syn/ och af wärck i hela kroppen/ warit myc-ket eländig/ skal/ när han en gång gådt emillan Carlskoga och Grythyttan/ af händelse råkat för törst skul/ at dricka af detta watn/ kort der efter fådt sin fulkommeliga Syn igen/ slupit wärken/ och blefwit aldeles frist. Sammaledes om en Goße/ som warit Dumbe/ och tillika med andra Barn wachtat Boskapen i skogen/ skal hafwa druckit af watnet/ hwilken sedermera fådt sitt måhl igen/ at han kunnat tahla: Med flere sådane Exempel, dem man såsom af blotta ryktet utspridde/ förby går. Dock kan jag intet omält lämna såsom fulkommeligit bewis/ til denna Brunnens nu för tiden senare upkomst/ at berätta om Brucks-Patron And. Lönboms Son ifrån Philipstad, Nicol. Lönbom 17. åhr gammal/ hwilken af swår wärck i Ryggen Knä och ben/ war aldeles lam/ och så godt som contract, at han några åhr måst gå med kiäpp och krokig Rygg/ blef för 4. åhr sedan förd til Brunnen/ och efter några dagars drickande och badande med kalla watnet/ fick den styrkan/ at han straxt där efter kunde gå med rack rygg och knä/ är nu fulkommeligen frist och färdig.

För-

Föruthan många andra Curer, som i desza se-nare åhren skiedde äro / hwarom framdeles skal blifwa förmält / hwilka widare anledning gif-wa / detta watnet / til sina särskilte egenskaper at betrackta / kunnandes man af des uppenba-ra wärkan billigt aftaga / något besynnerligit der utinnan förborgat wara / hwarmed det ifrån andra gemena Kiälle-watn åtskiljas kan / och i många delar / med ett rätt beskaffat Hälsowatn jämnföras bör. Hwarföre äger detta / så wäl som andra mineral watn sin yppersta krafft af den meddelning / det nederst utur jorden af me-tallernes ånga bekommer / hwarest den förnäm-ligast tilwärckas och utwittrar / och måste det sitt ursprång hafwa utur sielfwa diupet / så framt den rätta sanskyllige krafften i dagsliuset framkomma skal / hwilken intet består af några grofwa mineralier, af åtskil-lig slags ärg och malmrost / ei heller af skarpa och fråtande arsenicalska och anti-monialiske delar / utan af Swafwel och Saltpetterachtiga dunster / som hafwa sin ful-kommeliga styrktighet med sig / och framwisa den fullständiga Grundsyran Acidum universa-le, hwilken gifwer den största och förnämsta krafften / et hälsowatn äga bör / som utom des / et litlöst och dödt ting är / lik som en kroop utan anda. Och fast alla mineralier uti watnet intet finnas skulle / såsom Järn / Victril, &c. Så giör dock tilsyllest / när några allenast til-

 städes

ſtädes äro/ nemliga de Salta och Swafwelach-tiga delar/ hwilka med ſit flycktiga wäſende/ ſins emillan enlige/ wiſa uti wiſza Siukdomar/ ſå ſtor/ om icke ſtörre wärckan/ än de mång ſlags mineral blandningar/ det ſielfwa förfarenheten nogſamt medgifwer. Icke des mindre/ ſom denna volatiliſka Ångan intet på lika ſätt låter märcka ſin närwarelſe/ faſt den ymnigt nog kan wara tilſtädes/ utan antingen uppenbarar/ eller fördölier ſig mer i det ena watnet än i det andra; Så ſkulle följa/ efter den för wåra utwärtes ſinnen obegripelig är/ antingen ſparſammare i watnet wore/ eller at ett ſådant watn aldeles oduglligit/ och intet för ett Hälſowatn at ſkatta. Men aldenſtund wår perception eller kiänſel/ ſå wäl til Smaken ſom Luchten/ endaſt beror af den lekamlighet/ kropparne/ ſom utom oſz äro/ til mer eller mindre grad af grofhet eller finhet/ hårdhet och wekhet i ſig ſielfwa/ och ſin natur äga: Så härflyter däraf/ at de Delar/ eller mineraliſke dunſter/ ſom i yttersta grad flycktige äro/ intet ſå känbare af oſz/ och i wårt tycke achtas/ ſom de gröfre och faſtare/ i ſynnerhet/ om de förre uti något Fett eller oljachtigt wäſende förmängde och indränkte äro; utan ſynes det fåfängt/ i anſeende til wår kiänſel/ at wela ſtälla en ting uti fulkomeligit twifwelsmål/ efter wi det ſamma intet kunna fatta/ ſmaka/ luchta och ſee: der likwäl ögonſkenliga och uppenbara prof af des wärkande kraft/

ſtad-

stadfästa wißheten om des närwarelse / at sådana Spiritus eller Subtil Mineral ånga är uti watnet / som förmår tränga sig igenom de allraminsta och fineste kropsens gångar / och borttagä hwarjehanda / serdeles af obstructioner härrörande Siukdomar. Och är det fast / at ju finare och flycktigare Swafwel ett watn innhåller / ju kraftigare och lifachtigare det är: Nam in sulphuribus Metallorum & mineralium volatilibus, maximæ virtutes medicinales latent: säja Philosophi.

§. 4.

Jämte deße volatiliske delar / wisar sig jämwäl uti detta watnet et Fetachtigt Bitumineust wäsende / hwilket fuller af den fetma swaflet innehåller / til en del härkomma kan; Men som sielfwa ochran heller Gytian uti Kiällan / hwilken många alnar diup är / innan hårda Sandbottn möter / af en dylik fetma består / liknandes til smidighet en Såpa / heller til anseende en mörckbrun Tiära / kan man billigt dömma / något Jordbeck / heller Kådachtigt wäsende däruti wara måste / som watnet sådan egenskap meddelar; wisandes sig denna fetman förnämligast / när kroppen så wäl med sielfwa Watnet / som Gytian twättas bestrykes och gnydes / då lederna hel smidiga / miuka och lena blifwa; de som warit Contracta, Lamma och Borttagne / kunna af egen erfarenhet / här om bästa witnes-

börd

börd gifwa / jämwäl många andra / som uti swåra Siukdomar des wärckan med nytta röns och försökt hafwa. J lika måtto har man funnit detta watn timligit wara för Hufwudflussar / Catarrher, Hufwud och Magwärck / förlorad appetit, förkylte och swulna Leder / Torrwärck / Colik, Sten / Mielt och Moder passion, Swindel / hetziga rinnande ögon / inwärtes Sweda / swagt Bröst / Hosta / utslagen och sår kropp / Finnar och Fläckar i ansichtet / Råtormar / Skabb / och flera kroppens bräckeligheter / hwilka här äro lindrade / hulpne och botade: De öfwerflödige slemachtige och skarpa Wätskar / warda här utan hinder afskaffade / och skier det för Somlige genom Urin / hwilken detta watn kraffteligen drifwer / så at / fast Satzen om morgonen warit 4. 5. til 6. stop / har den innan middagen hafft sin ricktiga afgång: för Andra genom Stolgång / och för Några genom upkastning / spottande och stadigt flytande / alt efter siukdomens beskaffenhet / och naturen beqwäm warit / den öfwerflödiga materien fördrifwa och ifrån sig kasta: och har detta gemenligen händ dem / som watn Curen brukat / på 3. eller 4. dygnet / då merendels en lindrig Feber sig yppat / hwilken ei länge påstådt / warandes detta et ofelbart tekn til en lyckelig utgång / at Curen altid wäl anslagit. Eljest har en del watnetz krafft hos sig funnit på det sättet / at Hufwudet blir yhrt / Öronen susa / sticker och ränner i alla leder / magen

gen/ Ryggen/ Lår och Ben/ samt hela Kroppen wärker/ blir öhm/ som wäro den bråkad och sönderslagen/ sinnet blir oroligt/ ångsligt/ och grillersamma tanckar heller fantasier förekomma: Förutan många andra anstöter Brunsgiästerna understunom möta och antasta.

§. 5.

Här wid tycks En och annan med inkast framkomma och fråga: Om icke et rent gement watn/ samma wärkan hafwa skulle deße upräknade siukdomar at curera, så wäl som detta Lookakiälle watn/ i synnerhet om det ordenteligen med wist mått/ efter de almänne Bruns reglorne brukas? Resp. At gemena Kiälle- eller Brunswatn/ uti många passioner och deras tilfällen äro gangnelige/ och med nytta/ både in- och utwärtes brukas kunna/ är en sak/ som uti wiß assicht ei kan nekas/ enkannerligen/ som orsaken til största delen wåra siukdomar/ i deßa här Nordiske Länder/ beror/ så wäl af den kalla och stråswa Lufften wi leswa uti/ som af det öfwerflödiga Saltet/ wi uti dagelig spijs/ och til matens conservation; nödsakade äro at bruka.

Så är fuller igen medicin krafftigare et sådant salt i kroppen samlat/ at uplösa/ än watn/ hwilket tränger sig igenom de aldraminsta ådror/ dit et annat medicament med behåldne kraffter näppligen kan komma/ öpnar alla obstru-

structioner, fördelar de tiocka/ slemmiga/ stiörbingachtiga och salta wätskor / dem tunna och flytande giör / och utur kroppen på hwarjehanda sätt utförer/ likaledes förbättrar det en elak och förskiämd Blod/ des skarphet tempererar, renar och afskiöljer/ circulation bringar det til rätta uti sitt naturliga stånd / samt alla andra för hälsan skadelige Füchtigheters afskaffande befordrar. Detta simpla watnets uplösande egenskap finna wi jämwäl utom wår kropp krafftig wara/ såsom til exempel at draga mustten utur Malt/ Humbla/ och åtskillige slag Krydder / det ware sig Thee, Coffe och dylikt; at uplösa allehanda muciloginensa, leguminensa och glutinensa saker/ at tilbereda och förrätta hwarjehanda i hushållen nödige Sysslor/ såsom Brygg-Bak- och Kokning / med mera / hwartil watn allena / och inga starka spiritueusa elle oljacktige wätskor lämpelige äro. Men deremot/ ehuru kraftigt et sådant watn är i dessa och slika mål / så giör det dock intet tilfyllest/ at wisa fullkomlig wärkan uti alla tilfällen / utan som sagt är / watnet wara tienligit menstruum at smälta alla Salia, såsom Kiök-Salt / Saltpetter/ Alun och Victeril; så uplöser Spiritus alla Kådarter och resineusa Saker / Ättika/ Krita och hwad Kalkachtigt är / och så widare / alt efter kropparnes natur och inwärtes ... hwar med de sammanblandas och ... Åfwen är det wid Sukdomarnes

nes förekommande och hemmande at i acht taga / hwilka til natur, art och Symptomata ofta äro så olika / at de icke ens med hwarannan jämföras kunna / huru som den ena låter häfwa och dämpa sig af ett ringa och simpelt Kiälle watn / der den andra ett starkt mineral watn fordrar / om den öfwerwinnas skal. Nu som den ena Brunnen af mineralier starkare och hårdare är / den andra swagare och lindrigare / så bör et noga wahl skie / för hwilka passioner den heller den tienlig är; ty kunna de / som med Flußer/Catarrher, slemig maga / swagt bröst / hosta / andetäppa / etc. behäfftade äro / med gagn nyttia den ena / och må wäl däraf / men af en annan fara illa / hwilken dock för dem / som hafwa en gammal inrotad Skiörbiugg / förstoppelser i Lefren / Mieltan och Krosan / tienlig och fördelachtig är. Hwar om de tilförne af andra utgefne Surbruns observationer tydeligen handla. Så at / som et medicament ei fulkomligit är / at möta och emotstå alla kranckheter / lik som en wigge ei tienlig at sönderklifwa alla trän / så är ej heller en Brun allena krafftig / at bryta och häfwa alla de krämpor / som menniskiorna plågas med; om mindre tilräckelig / särdeles för de aflägsne och långwäga farande / hwilka åfwen nödigt hafwa sådane medel / til sin hälsas skiötsel och wederfång at söka / enär de på annat sätt af läkedomar ej kunna hulpen blifwa. Förthenskul hafwa wi orsak

sak / innerligen tacka den nådesulla Guden / som meddelar watnena en så stor krafft / och dem intet på en / utan flere orter och ställen i wårt Land / oß til godo framwisar / och utur diupet upwälla låter: Skolandes wi en sådana hans nådegåfwa ingalunda wanwörda / lasta och förklena / som beklageligen fast offta skier och förspörjes / hwar igenom Gud wälsignelsen borttager / at de bästa och ypperstaHälsobrunnar ofta kraftlösa blifwa / utan denna hans godhet med ödmiuk wördnad och tacksamhet erkiänna och uptaga. Ty hwad större wälgiärning kan oß wederfaras / än oförskylt få niuta det til godo / som gifwer oß Styrko / Hälsa och sielfwa Lifwet / oansedt wi denna kraftens egenskap ofta intet utransaka och begripa kunna / hwad den egenteligen wara månde. Nog hafwa wi åtskilliga maner at undersöka Hälso och mineral watn / och des rätta dygder at wela utforska: såsom at evaporera watnet / och den qwarlemnade resten examinera, af hwad för ingredientier den består. At koka det med färskt Kiött / eller där uti lägga Thee, Eklöf &c. / och tilsee huru det sig färgar. At profwa det af Smaken / om det kiännes skarpt och bitande på tungan; om det smaken stadigt behåller / eller ombyter; om det i inneslutne kiäril kan länge förwaras; om det af lång försel förlorar sin kraft eller intet; Af des tyngd / at ju mer det wäger / ju bättre det skal wara; Eller af des Sediment, at ju tiocare

kare grummel det sätter i botn / ju rikare det är af mineralier ; Med mång flera sätt / at probera hwad det innehåller. Men huruwida alt sådant låter giöra sig / och har bistånd / kan af Sal. Archiat. och Landshöfding : Hiernes Wattuprofware / om owissa och falska Prof inhämptas.

§ 6.

Dock / at komma til närmare kundskap om ett watens Halt och beskaffenhet / gifwes där til största anledning af det så kallade præcipitations wärket / eller af de Profwer / som skie igenom Reagentia ; hwilka en hufwudnyckel äro / at utleta och igenfinna desse natursens hemligheter. Och fast somlige wela detta til en del förkasta / ogilla och ofulkomligit hålla / antingen derföre / at mineral watnet / som skal profwas / intet är ett simpelt ting / utan sammanblandat af många åtskilliga delar / hwilka til natur och wärkan ofta kunna wara så förborgade / at den bästa natursens utforskare icke kan en gång namngifwa dem / eller weta hwad de äro / mindre förstå / på hwad sätt och manner de skola fångas / och altså ei kan åtskilja det ena ifrån det andra : Eller ock / at de subtiligaste och finaste delar / som meddela watnet den förnämsta kraften / äro de / som skola utforskas / men för des flycktighet gemenligen under proberandet förswinna / och äfwen derföre

om watnets hållande ei något wist der af slutas kan. Men så wisar här emot den uti Naturliga och Chymiska wettenskaper högt uplysta och namnkunniga Sal. Archiatern Hierne, at de bästa och säkraste Profwer skie per reagentia, i det, at watnets subtiliga ånga, eller Spiritus minerales, som eljest fly sin kos, af sina contrariis blifwa såsom figerade, och af den reaction de då hafwa, låta see sig, af hwad art och kynne de äro: I synnerhet uppenbara de sin närwarelse, när man til watnet slår, som med detta Looka Kiällewatn följande Profwer skiedde och anstälte äro, nemligen

1. Solut. Victriol. Veneris: Då watnet blef litet gohlachtigt, eller golgrönt.
2. Sol. Vitriol. Martis. Blef liusgolt.
3. Sol. Mercur. Sublimat. Förändrade sig intet.
4. Sol. Sal. Tartar. Också intet.
5. Sol. Lacmus. Hög purpur färgat.
6. C. Pulv. Gallar. Blef brunachtigt.
7. C. Sacchar Satur. Blef hwitt, waßelachtigt.
8. C. Syr. Violar. Blekrödt.

Desse äro nu de få præcipitations Profwer, jag med detta watnet förrättat hafwer, hwilka sig fuller understundom i ansende til Wäderleken, Åhrsens tid, och andra omständigheter något ändra kunna. Men jemte många andra, nu

nu här för korthetens skul förbigångne Prof och Sannings Röhn nogsamt bewisa synes / det uti detta Looka Watnet finnes en Bitumineus fetma / och en subtil, penetrant, samt syrlig Sälta / hwilken förmedelst sin flycktighet och qwickhet / giör detta Watnet qwickt lefwande / och så beskaffat / som ett rätt Hälsowatn wara bör.

7.

De andre Teckn / som tilkiänna gifwa en Hälsobrun wara sanskyllig / wisa sig jemwäl til största delen här : nemligen

1. At Watnet är ganska klart / friskt och lefwande / af ett gläntande skien / som en Christall / hafwandes intet något otienligit uti sig / såsom Mudd / Flun / Skarn / eller annat Fnask / när det får stå stilla / och med warsamhet uptages.

2. Har en myckenhet af Spirituosiske Dunster / bestående af en subtil Swafwel Ånga / hwilken spritter och sprlar i glaset / som små perlor ; och rönes denna ångan märkeligen / så wäl när watnet i glaset öfst strax drickes / som då / när det skakas / gifwer en starck Swafwel lucht ifrån sig / nästan som ett afbränt Krut / eller ruttenachtigt Ägg.

3. At Ådrorna upspringa diupt utur Jorden eller hårda Backen / kan där af skönjas / at fast än Kiällans synliga botn / en lösachtig jord är / 10. à 11. alnar diup / möter dock der under

en fast Sand-botn / som af undersökningen funnit är: framförandes desse ådror sitt jämna och stadigt flytande watn / hwilket til Smak / Kiöld och Klarhet / med de främmande Siös och Moßwatn i ingen måtto den ringaste jämlikelse hafwer.

4. Ehuruwäl Kiällan ligger något nedrig uti en Mässa / likwäl är hon tämmeligen befriat ifrån de omkring liggande watn / så wäl at sielfwa Naturen, som har kring skantzat henne med fasta Sand-Åsar / hwilka hindra Siö watnets infall / med mindre det nedanföre måste hafwa sitt aflopp; Som ock til des större conservation, äro nya Grafwar förfärdigade / at afleda watnet til en annan ort / på det uti watnachtiga tider ingen skada därigenom widare för Kiällan må wara at befara.

5. Kiällådrans Språng / hwartut det egenteligen syftar / kan ei så noga aftagas / efter ådrorna för Kiällans diuphet ei synlige äro / utan i afseende til utloppet / som faller Sudwäst kan dömas Språnget komma NordOst ifrån / det äfwen Kiällans Form synes tilkiänna gifwa.

6. Att Kiällan håller sitt jämna stadiga Lopp och i hetaste Sommaren ei aftager / kunna de några 100:de eller mer 1000:de Personer intyga / som wissa tider / i synnerhet Midsommars Natten sammankomma / och så wäl med öfwerflödigt Drickande / som til Badande sig der af

betiena /

betiena / utan at den ringaste affaknad skönjas kan / watnet sig förminska / warandes det ett teckn til des underjordiska härkomst / at det af främmande watn ei församlas; Men at detta i långsamma rägnwäder tilwäxer och förökar sig; är så mycket mindre at förundra / som Brunnen under bara himmelen öpne står / wiljandes En Del ei tillåta / dem med Tak och dylikt förwaras / liksom skulle Luften och Solen med sina Strålar meddela watnet någon synnerlig kraft och wärkan / när det öppet står; Men som Watnets kraft består af en subtilig mineral, eller Swafwel ånga / hwilken i jordenes innersta Buk eller Afgrund tilwärkas och utarbetas / och dersammastädes blifwer af watnet insupen och emottagen / sedermera til oß i dagsliuset framförd; Så skier intet at Solen med sin wärma den tilbereder / och watnet kraftigare giör / utan snarare des Kraft och Spirituosiska Ånga fördelar / bortdrager och förtärer / hwarföre är orsaken til en del / af Bruns-Giästerna om Sommaren så bittida måste wara uppe och dricka / för än Solen med sina warma strålar Brunnens bästa kraft til sig drager / watnet afmattar och förswagar. Uthi hwilken affsicht alla Mineral och Hälsobrunnar / så wäl Inrikes som Utrikes / med Tak försedde / och Hus kringbygde äro / til deras så mycket större conservation, hwarföre och icke denna Brunnen?

7. Hyser inga Grodor / Iglar / Matkar / watu-

watu-Spindlar/ eller annan Ohyra uti sig/ hwilka här intet finnas eller trifwas.

8. När Watnet rent/ klart/ och ei uprört/ warder hämtat/ kan det långan tid förwaras i wäl täpta Kiäril och Boutellier, utan at det tager någon skada/ eller til ruttenachtighet beqwämes; ei heller sätter det til botn någon slemachtighet/ fast det många dagar i glaset öppit stodo/ hwilket som oftast försökt är.

9. Inga Giftachtiga eller Corrosiva delar håller det uti sig/ hwilket ibland andra Prof/ förfarenheten utwisar/ at det är lindrigt/ och intet för naturen skadeligit/ som af slika mineralier plägar förorsakas. Utan gifwer det tilkänna sin mildhet för det

10. At det låter dricka sig til en temmelig quantitet, innan Magen däraf til det ringaste beswäras; Och hafwa en del tarit af Bruns-Giästerna/ som ökt Satan om morgonen/ til 3 Kannor/ och där utöfwer/ och ei någon särdeles tyngd/ eller swårighet där af funnit/ utan at watnet innom middagen haft sin richtiga afgång.

11. Såsom den för en god Hälsobrun erkiännes/ som/ utan någon synnerlig luftens och wäderlekens omskiftelse/ Smaken ombyter: Så wisar det sig jämwäl wid detta Watnet/ i det/ Bruns-Giästerna sielfwa/ serdeles de/ som wid watn drickande tilförne warit wahna/ hafwa funnit denna förändring/ hu-

ru

ru som watnet ibland smakat stråswarе/ och likſom mer adstringerande, ibland kiänts lenare/ och på tungan fetachtigare. Och förorsakas denna omskiftningen/ Dels där af/ at wåra kroppar alla dagar och stunder intet lika disponerade äro/ i synnerhet under watu Curen, då Secretionerna och Excretionerna sin naturliga gång som oftast ombyta/ jämwäl/ at Smaken i munnen förloras/ ei annorlunda/ än som i wissa Siukdomar plägar hända/ at det/ som ena gången war Sött/ lindrigt och wälsmakande/ kiännes litet der efter/ Surt/ bittert och widrigt. Dels af watnets upwällande ådror/ som med sig föra en blandning af åtskillig slags mineralier, hwars ånga ymnigare den ena tiden än den andra upstiger/ och watnet til sin qualitet föränderligit giör. Af sådan olika egenskap finner man ofta de yppersta och bästa Brunnar wara utomlands/ såsom förmäles om watnet uti Hornhausen/ huru det sig/ som oftast/ utom någon märkelig orsak omskiftar/ warandes understunnom Sött/ och understunnom Salt. Äfwen förmäles om Dunsteiner Brunnen/ des watn wi Spaa watn kalla/ huru det ofta skarpare/ somliga gånger lindrigare och Swafwelachtigare sig beter. Sammaledes berättes om wårt Medwij-watn/ hwilket stundom kiännes Syrligit/ åter sötachtigt; nu adstringerande, undertiden helt Swafwelachtigt/ och

stundom Bläckachtigt: Förutan många andra. Lämnas altså Hwarjom och Enom af alt detta at skiärskåda / om icke desse äro en Hälso-Bruns rätta Kiänne-Teckn / som tillika med förfarenheten instämma och utmärka denna Looka Källa / för en sanskyllig Hälsobrun / hwilken i Godhet / Kraft och Wärkan / dem androm likmätig är.

§. 8.

Emedlertid / som det ei giör tilfyllest / at hafwa en hälsosam Läkedom / utan at den ordenteligen blifwer föreskrifwen och nyttjad; Så är ei heller nog / at man upfunnit och äger ett godt Hälsowatn / utan ock / at det på tilbörligit sätt / och i rättan tid brukas / så framt af des drickande skal följa en önskelig frucht och utgång. Mången billar sig in / at det är lika mycket / huru och på hwad sätt Watn-Drickandet skier / allenast man får Satzen full / och som man plägar säija Bukfyllan; tagandes til skiäl gemenemans Exempel, som uti sitt drickande / de allmänna Bruns reglorna ei observera, likwäl finner sig mästa parten wäl der efter: derföre en Del / så snart de anlända til Brunnen / begynna de samma dag / ja stund och tima / icke ett utan flera Glas / och ofta hela Stopet om icke Kannan / af watnet at ösa uti sig / änskiönt Kroppen ännu kunde wara warm / åtminstone Blodit / som af resan skakat och uprört / ei hint sättja sig / eller

ler kommit til sitt naturliga stånd och circulation; hwadan ofta händer / at Sådana fara illa / förkyla Magen / få Upkastning / falla uti het sig Feber, eller annan Siukdom / och altså där igenom skada sig / när de tänka at återwinna Hälsan. Icke mindre olägenhet följer på det mißbruk och otidiga drickande / som föröfwas om Nätterna / i det / at en Del fulborda sin Sats / när swalaste är om midnadztid / eller litet derefter / och om dagen lägga sig at såfwa; föregifwandes watnet om nätterna wara som starkast / och altså tienligast at dricka. Men detta lämnar man dem sielfwa at ompröfwa / som af egit godt-finnande där utinnan fortfara / huruwida det med deras nya påfund wil öfwerens stämma / och dem lärer bekomma. Emedlertid / som wår Krop / efter den naturliga styrckan han mer eller mindre äger / arbetar och förtärer / hwad han emottager / såsom Mat / Dricka / Medicamenter, &c; och det in Succum & Sanguinem bringar; Så följer / när den igenom otidigt Nattewakande / då han borde hwila och få styrcko / utmattas / förswagas och illa disponeras, ei förmår arbeta och drifwa watnet sig til sådan nytta som erfordras / och wara borde / utan i stället / hindrar och förtager des rätta wärckande kraft / som eliest kunde wara naturen fördelachtig / så at det mer skadeligit än gagneligit blifwer / och altså De med egen skada /

och sin hälsas förlust/ sitt experiment rö- na måste/ skyllandes sig/ och icke watnet/ när annars än wäl går. Hwad wil man säija om Catarrh, Flußar/ Hufwudbrott och Bröst-wärk/ som nattekiölden plägar tilbringa. Ty är rådeligast/ låta Dagen wara Dag/ och Natten/ Natt/ och ei fördärfwa sig sielfwa/ och förföra andra. Fördenskul är nödigt för dem/ som wela bruka watn Curen, at de an- ställa sitt drickande på en wiß tid och timma om morgonen klockan 4. eller 5. sedan Solen upgången är/ då Kroppen icke allenast är hwjl/ och skickelig at emottaga watnet/ utan ock Luf- ten/ i synnerhet när Himmelen är klar/ af Solenes wärma skiär/ liuflig och angenäm för Bruns-Giästerna/ at de med större benägen- het kunna dricka/ och efteråt hafwa sina be- mödningar och rörelser/ hwaraf wägarna i lif- wet bättre öpnas/ och friare blifwa. Första gången begynnar man med 4. à 6. glas/ på- ökandes några hwar gång/ til des man kom- mer til sin förordnade Sats/ med hwilken ju högre en hinner/ ju bättre det är/ dock så/ at naturen ei twingas/ eller Magen förmycket öfwerlastas/ kunnandes Hwar och En det sielf bäst pröfwa/ huru mycket han tåhl/ och fördraga kan. Sedan continueras här- med til det ringaste 14. dagar/ eller 3. wec- kor/ warandes ei nog/ at efter några dagars drickande/ förmärkes någon lindring/ och så

wänder

wänder igen/ och der med låter blifwat/ som här tils brukeligit warit/ och Mången det antagit för en allmän regel, som woro det watnets egenskap/ at hielpa snart och på kort tid/ eller ock intet/ utan at öfwerwäga/ af hwad art och beskaffenhet Siukdomen är/ at den Ena låter sig hastigare/ den Andra långsammare öfwerwinna/ häfwa och dämpa; Ty måste man tiden uthärda/ til des en finner hos sig någon synnerlig wärkan/ i det watnet begynnar. Dels söka i alla Leder och Lemmar/ Dels igenom Urin, Stolgången och andra evacuationer utdrifwa/ hwad fördärfweligit i kroppen wara kan/ hwilket om det icke skier/ röras och retas wäl Wätskorna i lifwet/ men intet utföras/ så at Siukdomen der efter mer styrckes och tiltager än aftager/ då det senare tilståndet ofta blifwer wärre/ än det förra war. Derföre/ och i anseende här til/ är angelägit/ at förut/ innan man begynnar med drickande/ præparera Naturen med några Laxerande Saker/ på det watnet så mycket friare lopp kan hafwa/ at tränga sig igenom alla kropsens gångar och trängsel; Som inunder sielfwa Curen, at befordra watnets fart/ särdeles/ när det intet wil fort: Jämwäl efteråt intaga samma/ eller andra tienliga purger medel/ på det alt/ hwad af watnet uprört är/ må blifwa af skaffat/ och icke/ där det i kroppen qwarstannade/ tilfoga någon skada. Så är ock här

hos

hos at märcka/ at fast i början/ eller så länge Curen påstår/ ingen särdeles Förbättring skulle förspörjas/ må derföre intet alt hopp wara ute om Hälsans restitution, Ty som ett medicament, ehuru kraftigt det är/ wisar intet någon hielp/ innan det sin wissa tid warit i kroppen; Altså et Hälsowatn/ förr än det i blodet någon tid fördrögt/ wisar sällan någon fulkomelig wärckan/ innan några weckor/ och otta Månader efteråt. Det dagliga förfarenheten nogsamt tilkiänna gifwer/ huru som mången emot all förmodan det wärckeligen rönt/ sig til en ogemen hugnad/ och Hälsans förbättring.

§. 9.

Såsom detta Watnet förmedelst drickande/ tienar för Inwärtes Siukdomar/ så är det ei mindre at bruka för Utwärtes kropsens Bräckeligheter/ medelst Badande: Och tages där til kalla Watnet/ som det utur Brunnen kommer och hämtas/ icke allenast/ at der med twätta Hufwud och Händer/ Fötter och Ben: utan ock hela Kroppen der med begiuta och påösa/ hwilket i många tilfällen större wärkan giort/ än troligit är. Dock bör sådant skie med försichtighet/ at man (som wid drickandet förmält är) begynner småningom/ och litet i sender/ tiltagandes alt mer och mer/ hwad krafterna tilsäja/ och Siukdomens omständigheter

heter tillåta: Och ei så owarsamligen där med omgå/ som En eller Annan wågat giöra/ at springa up uti kalla watn-Karet/ och där en stund sittja/ hwaraf lätteligen följa kunde/ Slag/ Senodrag/ och Contraction, ty alt för mycket är skadeligit/ och twingar naturen, Nam subita mutatio est periculosa. Eljest är watnet af de egenskaper/ at efter Badningen följer altid en lindring och liuflig wärma/ hwilken fuller af kalla watn igemen plägar komma/ dock til graden olika. Giör kroppen/ för den fetman/ det innehåller/ hel miuk/ smidig och lätter af sig. Tårcka gemenligen af sig sielft in/ at man med kläde intet behöfwer det affstryka. Förorsakar intet med sin kiöld/ som af andra kalla Kiälle watn/ ofta händer/ Catarrh, Flußar/ och dyligt/ utan hafwa åtskillige/ jämwäl Fruntimber warit/ som antingen haft Rosen Erysipelas, eller/ för annan orsak/ på 20. à 30. åhr tilbaka/ ei tålt watn på hufwudet/ hwilka dock med största nytta/ dagligen sig här med twättat/ utan at de den ringaste swårighet där efter förmärkt. Gifwer altså förfarenheten wid handen/ at detta kalla watu Badande tienligit är/ för Hufwud-wärk/ Flußar/ Wärkfulla/ Swulna och förkylte Leder/ styfwa och sammandragne Senor/ Lamhet/ Slag/ utslagen och sår Kropp/ Ögon-Siukor/ wärk i Öronen/ och mångfaldige andra kropsens feel och brister.

Ochran

Ochran eller Gytian / för sin ymniga fetma skul / är i lika måtto för desse passioner gangnelig och nyttig / då kroppen der med bestrykes och gnides / eller blifwer som en Salfwa öfwerlagd / hwar efter små röda Fläckar / som Masel plägar utslå / med en klåda och stickning i hullet.

Til warmt Bad brukas jämwäl detta Watn / antingen af tienliga örter at giöra Krydde-Bad; eller med Gytian kokat / hwilken ger en angenäm petrolist eller ballamist lucht ifrån sig / och är det desslikes uti de upräknade / och andra tilfällen öfwermåttan nyttigt och tienligit / som ock / at låta den där af upstigande warma Angan eller Immen befuchta kroppen / då swetten lindrigt utdrifwer; Eller ock / för swår Hörsel / låta den igenom en Tratt / upstiga i Öronen. Detta upwärmda watnet tienar äfwen i åtskilliga mål mycket wäl til Clistir.

§. 10.

Angående Diæten: Såsom en god Ordning i Maat och Dryck uti ens dagliga lefnad / för hälsans bibehållande nödig är / så är ei mindre angelägenhet / under warande Brun Cur, at hafwa der wid en noga achtning / och fordrar den samma / icke allenast Siukdomen i sig sielf / at man utwäljer det som tienligit är / och med honom kommer öfwerens / utan ock watnet / som med mineral Dunster inträngt är /

hwilket /

hwilket då det med Blodet / och de andre Kropsens Wätskor beblandas / dem uprört / renat / och förnyat / ei tillåter / af otienliga Saker igenom Mat och Dricka förstöras / hindras och i oordning bringas. Derföre bör Den / som watn Curen wil bruka med nytta / och råd där til hafwer (de Fattige tager man undan / ty där har nöden ingen lag) på det högsta winlägga sig / at efter all möjjelighet / där utinnan hålla en god ordning / utom hwilken föga eller litet uträttas kan / så at mången för samma orsak sämre til Hälsan bortreser / än han til Brunnen anlände. At underrätta Hwar och En särskildt / hurudan Diæt egenteligen tiena wil / låter sig ei lätteligen giöra / särdeles / som den Ena til högre ålder kommen / ei tåhl / och förtära kan / hwad en Ung fördrager. Den Ena wahn wid delicata kräsliga Rätter. Den Andra nögd / med ordinair tarfwelig Spijs. För Somlige fordrar stunnom nödigt ett Glas Wijn / eller Bränwijn / som hafwa en swag Maga och kall Complexion; Andra kunna wara det förutan / och må lika wäl / om icke bättre. En del kunna utom sin skada fasta til middagen / utan at fråga efter Maat; Andra (serdeles de Unge) måste klockan 10. eller in emot 11. hafwa något til Frukost. Några äta allenast en gång om dagen / och finna sig wäl der af; Andra måste hafwa sin fulkommeliga Afton Måltid / så framt de icke skola fara illa.

Alt

Alt sådant med mera / fordrade en omständelig beskrifning och undersökning / hwilket man för des widlöftighet förbigår. Emedlertid tienar det här til en allmän efterrättelse / hwad merbemälte Sal. Archiater Hierne, om en god Diæts ordning anfördt hafwer / därest han som nogast har uptecknat / hwad för slags Maat wid Brunnarne tillåtelig är at bruka / så at widare der om handla / synes wara onödigt / utan kan det / af des utgifna Surbruns Tractater tydligen inhämtas.

Detta är nu så korteligen handlat / om denna Nya Brunnen och des Beskaffenheter: Hwad öfrige Egenskaper den äger / som ännu intet kunnige äro / och på desse få åhren / medelst erfarenhet / intet kunnat utforskas / lärer wäl tiden framdeles uppenbara. Natursens HErre gifwe här til sin wälsignelse / och låte detta Hälsowatn i Kraft och Wärkan framgent tiltaga / at den Nödlidande / uti elände och Siukdom stadder / må finna kraftig Hielp och Hugswalelse / på det Guds Namns Åhra / Låf och Prijs / må uphögd blifwa in til werldenes Ende.

Förtekning

På de förnämsta Siukdomar / som wid LOOKA Hälsobrun Botade äro / Åhr 1725 och 1726.

GEneral Lieutnant. G. R. warit i många åhr plågat af Hufwudwärk / samt af wärk i den ena Sidan / efter en gammal hafd pleuresie eller Side-Styng; brukte i åhr Brunnen 14. dagar / och förmedelst drickande / och badande med kalla watnet / och gytjan / befan en önskelig wärkan / och god restitution.

Landshöfdingen J. C. af förkylning haft många åhr en swulnad öfwer den ena fotleden; brukte förledit åhr Brunnen 8. dagar / och badade foten med kalla watnet / samt pålade gytjan / hwarefter Swulnaden aldeles förswan / och wardt fulkomeligen hulpen.

Grefwinnan E. D. hade en lämhet i den wänstra Armen och Sidan / med swårighet at gå: Brukte i åhr Brunnen 14. dagar / samt kalla watn badit / tillika med Gytjan; hwar efter befans en fulkommelig Krafft och Styrka.

General. Major G. F. af Mialt passion och wäder Colik många åhr beswärad; brukte i åhr Brunnen / och efter 12. dagars drickande

och badande med kalla watnet/ kan sig öfwermåttan wäl.

Friherrinnan *B. G.* någon tid warit beswärad af Swindel/ heller Vertigine Convulsiva; efter 12. dagars continuerande med drickande/ samt twättade hufwudet med kalla watnet/ förmärckte en besynnerlig wärkan och god restitution.

Grefwinnan *W. S.* hade en Gichtachtig wärck i lederna och fingren/ samt swår Hörsel; drack i åhr Brunnen 10. à 12. dagar/ och brukte kalla watn badit/ tillika med Gytjan/ öfwerwan Wärcken/ och fan en god hielp för Hörslen.

Öfwersten Gref *A. S.* warit många åhr beswärad af swår WäderColik; brukte i åhr brunnen/ och continuerade 5. weckor med drickande/ och badande med kalla watnet. Hwar uppå en önskelig restitution följde.

Ammiral, Gref *N. W.* hade en Lamhet i den ena armen/ och en brunachtig Fläck på den wänstra Sidan/ som altid war öhm; brukte i åhr Brunnen 14. dagar/ och badade sig med kalla watnet/ och gytjan/ hwar efter fläcken aldeles förswan/ och fick en temelig god styrka i armen.

Grefwinnan *N. N.* warit några åhr plågat af Moder passion, och en swullen Maga/ samt hade en ojämn/ och merendels förstoppat Månadstid; Drack Brunnen i åhr 14. dagar/ hwar efter tiden icke allenast begynte blifwa ordinair, utan ock befan sig öfwermåttan wäl.

Öfwer-

Öfwersten *N. R.* några åhr beswärad af Wäder Colik, och Förstoppelse: continuerade i åhr 14. dagar med drickande af watnet/ Hwaruppå en önskelig restitution följde.

Grefwinnan *N. W.* af Moder passion och förstoppelse war som oftast beswärad/ och kiände continuerligen sittia under bröstet lik som et band/ brukte i åhr brunnen/ och efter 14. dagars drickande och badande med watnet/ befan en god restitution.

Fröken *N. P.* hafft många åhr en inwärtes hetta och sweda i lifwet ock tarmarne/ sökt derföre mycken hielp och läckeboth/ sampt brukat åtskillige Brunnar/ men ingen lindring funnit: war i åhr wid denna Brunnen/ och drack af watnet/ hwaruppå först följde ett starckt durchlopp/ då ett slemmigt i hopklempat wäsende/ til anseende som Skysal/ til myckenhet afgick: Sedermera eller dagen efteråt/ påföljde Upkastning/ då äfwen en dylick slemmig Materia upkom/derefter continuerades 10 12 dagar med drickningen/ hwar af en önskelig wärckan och fulkomelig restitution befans.

Öfwerst *Lieutnant von S.* af Miält stuckan några åhr warit beswärat; brukte i åhr Brunnen/ och efter 10 á 12 dagars drickande af watnet/ befan sig träffeligen wäl.

Lagmanen *N. S.* hade en starck Skiörbiugg/ med en Gichtachtig wärck i kroppen; drack brunnen i åhr 14 dagar/ och förmedelst badande med kalla watnet/ och gytian/ fan en öfwermåttan god hielp.

Majoren Gref *A. G.* några åhr warit beswärat af Miält Siukan/ och starck Skiörbiugg/ at tändrena woro losnade; brukte i åhr 14. dagar Brunnen/ och tillika kalla watn badit/ hwarefter Tänderna icke allenast fastnade/ utan blef fulkommeligen frisk.

Majoren Gref *N. M. Hypochondriacus*. och hade swårt för at höra på det ena öhrat/ drack brunnen förledit och i åhr/ sampt twättade hufwudit och öhrat med kalla watnet/ bekom hörseln igen/ och wardt fulkommeligen restituerat.

Cammarherren Gref *F. G.* hade swårighet af Mielt Siukan; war i åhr wid Brunnen/ och continuerade med dtickande/ och kalt badande 3 weckors tid/ hwaraf en fulkommelig hielp förspordes.

Majoren H. U. warit några åhr beswärad af Miält passion och Swindel; drack brunnen både förledit/ som ock i åhr några weckor/ och twättade hufwudit med kalla watnet/ befan der efter en synnerl. god wärkan och restitution.

Estats

Estats Commissarien D. W. C. warit någon tid förut rörd af Slag på den wänstra sidan/ hwaraf Armen ännu war lam/ hade en förstiämd Maga/ och förlorad appetit; Swagt Bröst/ med continuerliget hostande och harklande/ så at Blodit och hela kroppen war upfylt med sleem/ brukte i åhr brunnen/ och efter 4 á 5 weckors drickande. sampt tillika badade armen med kalla watnet och gytian/ wardt fulkomeligen restituerat.

Ryttmåstar A. A. hade swårighet af Stenpassion, sampt hela kroppen utslagen med Masßel och röda fläckar/ drack brunnen i åhr 8 dagar/ och twättade kroppen med kalla watnet och gytian/ då en Grusachtig slemmig Materia afgick: blef frii ifrån Maßeln/ fick igen appetiten som war förlorad/ är nu aldeles frist.

Capitein N. L. några åhr haft en lamhet i den ena armen/ och understunom med wärck/ jemjämwäl beswärat af wäder Colik: brukte brunnen förledit och i åhr 14. dagar/ och förmedelst drickande/ och kalla watn badandit/ sampt gytjans påstrykande/ befan en önskelig hielp och wärkan.

Capitain N. S. warit några åhr swårt plågad af Miält Siukan och Swindel: drack förledit/ jämwäl i åhr Brunnen 14 dagar och

brukte kalla watnbadet / blef aldeles restituerat.

Ryttmästaren *A. G.* för 8. åhr sedan förkylt den wänstra Foten / sedermera haft en swår Wärk med utslagna Sår runt omkring fot-bristen / samt styfhet i Senorna / at han icke utan swårighet kunde gå: war i åhr wid Brunnen / och twättade Foten en gång allenast med kalla watnet / då all wärken förswan; continuerade derefter 6. dagar med drickande / badande och gytians öfwerläggande / hwaraf Senorna miuknade / Såren begynte at helna / och wardt fulkomeligen restituerat.

Capitain N. W. för 15. åhr sedan förkylte bägge Fötterna / hwilka undertiden wåro så öhma och swulna / at han med stort beswär kunde gå; hade jämwäl swårt för at höra på det ena örat / brukte förledit åhr Brunnen 14. dagar / och förutan drickande / badade fötterna med watnet och giötjan / samt twättade hufwudet och örat som oftaste / hwaraf han en önskelig wärkan förspörde / och är nu aldeles frisk.

En Adels Fru *S. B.* har några åhr warit plågat af en swår gichtachtig wärck i alla leder / och så godt som til händer och fötter contractt, drack förledit åhr Brunnen 8. dagar / och twättade sig med watnet / men fan ingen hielp: Brukte sedermera watnet några weckor hemma / hwarefter wärken icke allenast förswan / utan

fick styrcka i kroppen / och alla leder / allenast at i Knän kiändes någon mattighet / kom derföre i åhr åter til Brunnen / och brukte kalla watn, badit / tillika med gytjan / den hon då öfwer-wan / ser nu friskt ut / och är fulkommeligen restituerat.

Borgmästaren *J. N.* hade en hetsighet i blodet / och öfwerflödande Hæmorrhoid eller Gyllenådror / samt en starck Syra i Magan; brukte i åhr Brunnen / och efter 14 dagars drickande af watnet / öfwerwan alla passionerne, och blef fulkommeligen restituerat.

En Öfwerst*Lieutenants* Son *C. C.* 4. och ett halft åhr gamal / af en fluß i det wänstra Låret och Roen / hade en swår wärck / at han intet kunde gå / eller uplyfta låret och benet / med mindre det skulle underhielpas; war i åhr 14. dagar wid Brunnen / då låret och sidan badades med kalla watnet / tillika med gytjan som åfwen pålades / fick derefter den styrkan / at han sielf kunde uplyfta låret och benet / samt stiga på foten och gå.

En Fru *M. O.* warit 13. åhr beswärad af Moder passion, med wärck i bröstet och axlarne; brukte i åhr Brunnen / och efter 14 dagars drickande af watnet / och kalt badande / öfwerwan wärcken / och befan sig mycket wäl.

Lieutenanten N. T. hade i den högra armen utaf gammalt blessar, en continuerlig wärck / drack i åhr brunnen allenast några dagar / och

twättade armen med watnet och gytjan / blef wärcken aldeles qwitt.

Assessoren N. S. hade ett tungt och däst Bröst samt swårt för at höra på det en örat / drack förledit åhr Brunnen 14. dagar / och twättade sig med kalla watnet / och inhällade deraf i örat / wardt lyckeligen restituerat.

En Fru *C. S.* för några åhr sedan rörd af Slag på den wänstra Sidan / och hade en förskiämd Maga med ömhet och upkastning: drack brunnen 12 dagar / och brukte kalla watn badningen / blef fulkommeligen hulpen.

En Liten Jungfru *S. O.* 13. åhr gamal / hade hiertklapning med ångslan / at ett swårt wäder / som understunnom satte sig under bröstet: war i åhr wid brunnen / och drack af watnet / befan sig deraf mycket wäl.

En Fru *C. S.* warit lång tid beswärat af en flus i hufwudet: war i åhr wid brunnen 8. dagar / och förutan drickande / twättade hufwudet med kalla watnet / wardt fulkommeligen hulpen.

Secreter. C. W. har några åhr haft continuerligit susande för det ena örat / med swårighet at höra; brukte i åhr brunnen 3. weckor / och medelst drickande / badande / och watnets inhällande i örat / öfwerwan Susningen / och bekom aldeles sin förriga hörsel igen.

Hammar *Patron N. L.* warit några åhr beswärad af wärck uti benen; brukte någon tid

tilför-

tilförne watnet hema / då det utslog små röda fläckar som Maßel på armarne och benen / kom sedan til brunnen / och continuerade 10. à 12. dagar med drickande och kalla watnbadet / och gytjans påstrykande / hwar efter wärcken förswan / och blef wäl restituerat

Provincial Inspectoren N. L. haft några åhr wärck uti Axlarne och det ena Låret / och som oftast plågad af wäder Colik: drack brunnen i åhr 14. dagar / och badade sig med watnet och gytjan / slap wärken / och befan sig mycket wäl.

Vice Häradshöfdingen *J. N.* warit en tid beswärad af obstruction, och Hæmorrhoid cæcis; drack Brunnen i åhr 8. dagar / wardt derefter fulkommeligen restituerat.

En Jungfru *N. L.* warit lång tid plågad af en swår Hufwudwärck: drack Brunnen förledit åhr / samt i åhr 14 dagar / och twättade hufwudet med kalla watnet / hwar efter hon blef Hufwudwärken qwitt.

Professoren ifrån Åbo *I. T.* hade en starck Skiörbiugg och som oftast beswärad af Colik, war i åhr wid Brunnen / och continuerade 14. dagar med drickande och kalt watn / badande / öfwerwan aldeles Coliken, och befan sig mycket wäl.

Borgmästaren *N. L.* för några åhr sedan warit beswärad med LungeSiukan och Blodspottande: brukte förledit åhr Brunnen / då han hade ett swagt Bröst med torr Hosta /

Mager / blek och utmattad Krop / befan sig efter 8. dagars drickande mycket wäl: continuerade sämwäl i åhr 14 dagar / är nu fulkoml friſt.

Rådmannen *L. A.* warit 15 a 16. åhrs tid beſwärad af en ſtarp och hetſig blod / med ränningar och ſtikningar i hela Kroppen / och likſom tilrande i alla Ådror och Leder / hwarföre han tilförende åtſkillige Brunnar och mycken läkedom brukat / men utan någon ſynnerlig wärckan: war så wäl förledit / ſom i åhr några weekor wid denna Brunnen / och förutan drickande / badade ſig med kalla watnet och gytjan / hwarefter han den hielp och wärkan förſpördet / at han nu tämmeligen friſt och til hälſan kommen är.

Scholæ Meſtaren *Magiſter N. A.* har några åhr warit beſwärad med Skiörbiugg / och en Podagriſt wärck i fötterna / drack brunnen så wäl förledit / ſom i åhr / och badade fötterna med kalla watnet och gytian / efter 14 dagars brukande blef wärcken aldeles qwitt / och är nu friſt och ſund.

Bergsfogden *N. B.* haft några åhr af förkylning ſwårhet i öhronen för at höra: bruckte förledit åhr brunnen / och twättade öhronen med watnet / då en ſwartachtig ihoopklimpad Materia ſom Erter kom ut / hwareſter det litet låtnade för öhronen / men widare ingen hielp fan. Desutan hade han en ſwag och förſkiämd Maga / med förlorad appetit, efter 8. dagars

dagars drickande af watnet / blef derföre alldeles hulpen.

Bruks Patron *P. W.* 58 åhr gammal / warit många åhr plågad af Sten passion, drack Brunnen förledit åhr 8. dagar / då han födde åtskilliga Stenar / continuerade jämwäl i åhr 10 a 12 dagar / och äfwen fick ifrån sig några små Stenar / förutan det en grusachtig Materia med Urin afgick / hwarefter han befan sig öfwermåttan wäl.

Auditeuren N. A. någon tid haft som gicht i hela Kroppen / och en swår Hufwudwärck / drack i åhr Brunnen 14. dagar / och twättade Kroppen / samt hufwudet med kalla watnet / då den 2. eller 3:die natten / flöt en blodrostig Materia utur bägge öronen / hwaraf hufwud wärcken förswan / och äfwen slap wärcken i kroppen / så at han blef fulkommeligen restituerät.

En Prästman ifrån Lifland *N. Frosterus*, 58. åhr gammal / hade Lunge Siukan i högsta grad, och öfwer 10 åhrs tid spottat blod / tillika med kort Andedräckt / swår Hosta / Hufwudwärck / och kall Swett: war i åhr wid Brunnen / och continuerade 3. weckor med watn drickandet / och giötjans öfwerläggande på bröstet / hwaraf han fan den wärckan / at en öfwerflödig slimmig materia i bröstet loßnade / den han til myckenhet fick uphosta / förutan det / at han öfwerwan Hufwudwärken och kalla Swetningen

ningen / så at han förmärckte en märkelig förbättring / och giorde sig hopp om en god restitution. Höllt derföre / samma dag / han afreste / ett publict tahl / med innerlig tacksäijelse til Gud / för den stora Nådewälgiärning honom wardt wederfaren / at han igenom detta Hälsowatn / så wida til hälsan kommen war; Som ock til Samtelige då warande Brunsgiäster / för det ansenliga Sammanskott / de behagat giöra / honom til understöd i sin fattigdom. Reste altså förnögd och temmeligen frisk ifrån Brunnen.

Madam N. T. hafft 16 åhr swårt för at höra / och understunnom Susning för öronen / drack Brunnen 14. dagar / och twättade hufwudet och öronen med kalla watnet / der efter hon förspörde den wärkan / at hon begynte tämmeligen wäl at höra.

Madam A. C. många åhr beswärad af Moder passion och Hufwudwärk / efter 8. dagars drickande / och badande hufwudet med kalla watnet / slap aldeles wärcken / och befan sig mycket wäl.

Madam N. W. några åhr haft i den ena armen en swår wärk / som förorsakad blefwen af ett fall; samt hade gravation af Sten och Moder passion. War förledit åhr wid Brunnen 8 dagar / och så wäl drack af watnet / som med det samma sig badade / tillika med Gytjan hwarefter hon aldeles öfwerwan wärcken / och

födde

födde åtskilliga små stenar. Sedermera haft kiänning af Sten passion, derföre hon jämwäl i åhr drack Brunnen 10 à 12 dagar/ då en hop med grus och Sand afgick/ som hon sielf berättade/ och fan en synnerlig god wärkan til förbättring.

En Camererares Fru *N D.* har någon tid warit beswärad af continuerlig Susande för öronen/ brukte Brunnen i åhr 10 á 12 dagar/ och twättade hufwudet och öronen med kalla watnet/ öfwerwan aldeles Susningen och blef frisk.

Madam S. Ö. för 4 åhr sedan af alteration, fick en Swulnad uti hela kroppen/ med styfhet i alla leder/ at hon icke utan beswär kunde hantera och röra sig: drack Brunnen i åhr 14. dagar/ och twättade sig med kalla watnet och gytjan/ efter 4. dagars brukande öfwerwan all Swulnaden/ samt Styfheten/ är nu frisk och färdig.

En Jungfru *E. M. W.* 18 åhr gammal/ för 10. åhr sedan fick Slag på hela wänstra Sidan/ at hon intet kunnat lyfta handen til munnen/ eller gå utan på fotknylen/ war i åhr wid Brunnen 14. dagar/ och förutan drickande/ Badade sig med kalla watnet och gytjan; hwaraf hon så wida restituerat blef/ at hon nu kan lyfta handen öfwer hufwudet/ och bak om ryggen/ samt gå rätt och tämmeligen stadigt på foten.

Bok-

Bokhållaren *D. M.* warit 2 åhr plågad af en stadig Hufwudwärk: drack Brunnen i åhr 8 dagar / och twådde hufwudet med kalla watnet; Slap aldeles wärken och wardt restituerat.

En Liten Jungfru *N V.* 13. åhr gamal / hade styfhet uti armarne / at hon intet kunde wrida dem och händerna utföre: war i åhr wid Brunnen 8 dagar / och förmedelst stadigt badande med kalla watnet och gytjan / fick den miukhet i Senorna / at hon kunde wända och wrida i synnerhet den högra handen utföre

Capellan. J. A. Kiäraste *E. A.* för 4 åhr sedan / då hon war hafwande / blef om en natt af åskedunder förskräkt; Sedermera efter Barnsäng / fick en swår wärck uti alla leder / med Håll och Stygn / samt hela kroppen så matt och kraftlös / at hon intet förmådde sättja sig sielf up / eller med fötterna uphielpa kroppen när den i sängen nedskrinnade / med mindre hon af andra måtte uplyftas: Fördes i åhr til Brunnen / och medelst drickande / brukte kalla watn badit / tillika med gytjan / hwarefter hon bekom den styrcka och kraft i kroppen / at hon sielf satte sig up / och stod på fötterna / det hon tilförne intet kunde giöra / samt fick appetit til mat / och blef tämmelig frisk.

Kyrckioherden *P. T.* kiäraste *N. T.* några åhr warit plågat af Sten passion; war i åhr wid Brunnen / och efter 10 à 12 dagars drickande

af watnet / besan den wärkan / at han berättade Stenen wara bräckt / och som grus afgången.

Probsten *N. C.* Sohn *N. C.* 13. åhr gammal / war Lam i den ena armen och foten: drack förledit åhr Brunnen 14 dagar / ock förmedelst badande med kalla watnet / sampt gytians påläggande / fick den styrcka / at han kunde skrifwa med handen / är nu frisk och färdig.

Madam N. G. har några åhr warit beswärad af Moder passion, brukte brunnen så wäl förledit som i åhr 14 dagar / hwar efter hon bekom en fulokmmelig hielp.

En Jungfru *B. G.* 24 åhr gammal / efter kopporna fådt fel på hörslen / at hon nästan inket kunnat höra / med continuerliget Susande för öhronne / hade jämwäl en Sweda i hufwudit / sampt mathet at hon understundom intet kunde hålla halsen och hufwudit rakt / utan at det låg neder på axeln: war förledit åhr wid Brunnen / och så wäl drack / som twättade sig med kalla watnet / hwaraf hon den wärckan förspörde / at Susningen nästan aldeles förswan / och nu tämmeligen wäl kan höra.

Kiöpmannen *N. G.* haft några åhr ganska swårt för at höra / hwilket förorsakatz af förkylning: war förledit åhr wid Brunnen / och förutan drickande / twättade hufwudit och öhronen med watnet / blef efter 3 weckors brukande / aldeles restituerat.

En ung Person *N. L.* 17 åhr gammal / af

wärck

wärck i Ryggen och i högra knäet / war så godt som contract, och ey kunde gå med raak rygg och knä / utan krokig / och derföre alt stadigt måste bruka kiäpp. Fördes til Brunnen för 3 åhr sedan / och allenast Midsomars Natten drack / och twättade sig med watnet / hwaraf han i förstone mycket matt blef / men sedan fick den styrckan at han en dag eller annan der efter / kunde nästan gå med raak rygg och knä / och utan kiäpp / sampt slap all wärcken / hwilket sedermera alt mer och mer förbättrades / at han nu fulkomeligen friskt och restituerat är.

Capellan N. F. hade en starck Skiörbiugg / och tungt häset Bröst / med Swindel och yrhet i hufwudit: drack förledit åhr Brunnen 8 dagar / och twättade hufwudit med kalla watnet / wardt fulkomeligen restituerat.

Kiöpmannen *H. L.* warit 4 åhr plågat med Torrwärck / uti Benen! Brukte i åhr brunnen 14 dagar / sampt twättade sig med kalla watnet och gytjan / öfwerwan wärcken / och blef aldeles friskt.

Post *Inspectoren C. L.* Sohn *G. H. L.* ungefähr 12 åhr gammal för 5 åhr sedan af Torrwärck i det högra knäet / wardt contract, at han altsedan måste gå med kiäpp: war i åhr wid brunnen / och när han första gången allenast 3 glas af watnet druckit hade / fick innom en timmas tid den styrckan / at han kunde utsträckia benet / hwarföre Skoo-klacken / som dubbelt längre war

giord

än den andra / dagen efteråth til god del afskuren blef / continuerade sedermera 10 á 12 dagar med drickande / och kalla watn badningen / sampt gytjans påläggande / under hwilken tid han dagligen förbättrades / och wärken aldeles öfwerwan.

Twenne Barn / den ena *Catharina*, 9 åhr gammal / war lam i den ena armen och handen / at hon intet kunde röra den ifrån sidan.

Den andra *Susanna*, 7 åhr gammal / lam i låren och benen / at hon på några åhr intet kunnat gå / wore förledit åhr wid brunnen / och medelst continuerliget badande med watnet och gytjan fingo innom 8 dagar den styrckan och miukhet i lederna / at den förra kunde lyfta handen öfwer hufwudit / och den senare stiga på benen / och någorlunda gå / hwilket då närwarande Brunsgiäster tillika med mig åskådade / och der til ögonskienlige wetne äro.

Bokhållaren *N. K.* warit någon tid beswärad med hufwudwärck och Swindel / sampt af Torrwärck i det ena benet; brukte så wäl förledit som i åhr brunnen / och twättade hufwudit och benet med kalla watnet; hwarefter wärcken förswan / och blef restituerat.

Skrifwaren *N W.* hade en förskiämd maga / och förlorat appetit; drack brunnen förledit åhr några dagar / fick god matlust och blef frisk.

En Jungfru *G. M.* 27 åhr gammal warit 9 åhr lumhörd / med Susande för öhronen; drack

brunnen 14 dagar / och twättade hufwudit och öhronen med watnet / slapp aldeles Susningen / och begynte temeligen wäl at höra.

Probsten *A. G.* warit någon tid lam i den ena handen; skal för 4 åhr sedan / då han war i Philipstad fådt en bouteille af detta watn / hwar med han allenast några gånger har twättat armen och handen / derefter han blefwit frisk och färdig. Det Bruks patron Hindrich Colthoff berättat hafwer.

Måtare Skrifwaren *P. L.* hade en swår gichtachtig wärck i hela kroppen / och alla leder / men i synnerhet i den ena foten på hwilken stora knylar utwäxte / så at han långliga tider måst ligga til sängs: war både förledit och i åhr wid brunnen / och förutan drickande / brukte kalla watn badit / tillika med gytjan: hwarefter han wärken aldeles öfwerwan / och blef fulkomligen restituerat.

En Gäße ifrån Åbo *Jean* wid namn 7. åhr gammal / döf och dumb ifrån barndomen och aldrig kunnat höra eller tala: war i åhr wid brunnen / och brukte / jämte drickande / kalla watn badit sampt watnet i öhronen inhållade / hwar af / och innom 8 dagars tid han begynte at höra / och tala efter / hwad andra för honom nämbde.

Snickaren Lars Swenson ifrån Philipstad, ungefär 50 åhr gamal / hade en swår pinosam wärck i hela kroppen / och i synnerhet uti det wänstra knäet och benet / hwilket war så godt som contract med Swulnad och Sår / at han nå-

gra åhr måst stadigt ligga til Sängs / och ey sielf förmådde sig hielpa / heller sig i Sängen upsätja / utan kroppen af wärck så öhm / at om en trä-stied / [som han sielf berättade] allenast föll neder på gålfwit / giorde det honom så ondt / som någon stuckit honom i kroppen eller benet med en knif. Och som han åstundade komma til brunnen / blef han i åhr dijt förd uti en kijsta / och efter 3 weckors drickande / sampt badande med kalla watnet / och gytjans påläggande / wardt igenom Gudz nåd / så wida hulpen / at han icke allenast wärckrn och Swulnaden / öfwerwan utan kunde stiga på benet / lemnandes altså Kijstan efter sig til ett wedermäle / den han siielf upspikade / Satte sig sedan på en häst / och red med förnögdt och gladt Sinne ifrån brunnen.

Böse Smeden Lars *Alms* Sohn ifrån Örebro *Eric Alm* 8 á 9 åhr gamal / döf och dumb född; war i åhr wid brunnen / och drack af watnet / sampt med det samma sig twättade och i öhronen inhällade / hwarmed continuerades 3 weckor / under hwilken tid / honom den nådiga hielp af Gud wederfors / at han begynte temmeligen wäl at höra / och kunde tala efter / hwad för honom sades och nämdes.

Enckan Annicka Jöns dotter ifrån Örebro / hade en tid warit plågad af swår Hufwudwärk / med stadig Susning för öronen; drack Brunnen i åhr 8. dagar / och twättade

hufwudet med kalla watnet/ slap aldeles wärken och Susningen.

Soldaten *Johan* Nilsson *Nickus* ifrån Nyland/ 1718 hade förkylt fötterna på Norska Fiällen/ men för ett åhr sedan fick Slag på hela högra sidan/ at han knapt kunde röra arm eller foot; fördes i åhr til Brunnen/ och förmedelst drickande sampt badande med kalla watnet och gytjan/ blef efter 3 weckors tid så friskt/ och fick den styrckan i kroppen/ at han sielf kunde gå neder til brunnen och dricka.

Änckan Britta Olofz Dotter ifrån Åskesund/ några 60 åhr gammal hade wärck med utslagne Sår öfwer hela kroppen: drack brunnen 8 dagar/ och twättade sig med kalla watnet och gytjan/ Slap aldeles wärcken/ sampt Såren under den tiden mäst alla läkte och helnade/ wardt fulkomeligen friskt.

Hustru Britta Lars Dotter ifrån Norberckie/ och Winsbro Sochn/ hade några åhr haft en flygande wärck med ränningar i hela kroppen/ war 10 á 12 dagar wid Brunnen/ och drack af watnet/ sampt der med sig stadigt twättade/ hwar efter hon wärcken öfwerwan/ och wardt temeligen restituerat.

Pigan Kierstin Johans Dotter ifrån Kumbla/ 28 åhr gamal/ hade Hönsedån eller Convulsiones Epilepticas, med wärck i höfterna och låren/ som undersiunom ansatte med en hetta/ war i åhr wid brunnen och drack 14 dagar/ sampt med

med watnet och gytjan sig twättade / blef wärken aldeles qwitt / och hade Convulsionerne ej så ofta ej heller så starcka som i början.

Änckan Hustru Kierstin ifrån Linde, warit några åhr plågad af en swår Hufwudwärck drack förledit åhr brunnen 8 dagar / och twättade hufwudit med kalla watnet / hwaraf ansichtet i förstone swulnade / hwilkit allenast en dag warade / derefter öfwerwan hon aldeles wärcken / och wardt fulkomeligen frist.

En Hustru Sigrid *Olofs* Dotter ifrån Brunskog / några mijhler ifrån Eda Skantz; hade en inwärtes Sweda med renningar i hela kroppen / och som tilrande i alla ådror / sampt en swår hufwudwärck; drack förledit åhr brunnen allenast några dagar / och twättade sig med kalla watnet / hwaraf hon slap hufwudwärcken / och Swedan i kroppen / och wardt fulkomeligen restituerat.

Soldaten Nils *Bron*, ifrån Hidings Sochn / warit många åhr plågat af en swår wärck i hela kroppen / samt hade et swagt Bröst / berättandes sig kort tid tilförne hafwa haft en öfwerflödig blodspotning: war förledit åhr wid Brunnen 8 dagar / och så wäl drack / som twättade sig med kalla watnet / hwar efter han slapp all wärcken / och befan hos sig en märckelig hielp och förbättring.

Jöns Ericksson ifrån Bratfors Bruk / hade en förskiämd Maga med Upkastning / som

han sade sig hafwa haft uti 20. åhrs tid; war förledit åhr wid Brunnen / och drack 8. dagar af watnet / slap upkastningen / fick appetit til mat / och wardt fulkomeligen restituerat.

Hammarsmedz Drängen Anders Håkanson ifrån Bergwiks Bruk / warit Hufwudswag uti 6. åhrs tid / och haft en swår wärck uti hela kroppen: har för 3. åhr sedan druckit Brunnen och twättat sig med watnet / hwarefter han blefwit så friskt / at han 14. dagar efter åt kunnat arbeta i Smedjan. Hwilket Præsidenten Rambau berättade.

Drängen Olof Månson ifrån Lånna / några åhr haft en Swullen Kropp / med wärck i Ryggen / at han continuerlig måste sittja krokig: drack förledit åhr Brunnen / och twättade sig med kalla watnet / bekom innom 8. dagar den styrckan i Ryggen / at han kunde sittja raker / slapp wärcken och swulnaden / och blef fulkommelig friskt.

Bonden Per Person ifrån Wingåcker; warit några åhr beswärad af en swår Hufwudwärck / som ock af en stadig flytande wätska igenom bägge Näßborarna; war wid brunnen och så wäl drack / som twättade hufwudet med kalla watnet / hwarefter han slapp både wärcken och flytningen / och wardt aldeles restituerat.

Pigan Annicka Anders Dotter ifrån Nora, hade wärck uti hela kroppen/ samt en swullen Maga med Upkastning: drack brunnen 8. dagar/ och twättade sig med watnet och gytjan/ öfwerwan wärcken och Upkastningen och befan sig mycket wäl.

En Liten Flicka 12. åhr gammal/ warit en tid plågad af Hiertklapning; kom i åhr til brunnen och allenast några dagar drack af watnet/ blef Hiertklapningen aldeles qwitt.

Bonden Jöns Anderßon ifrån kiälltorp/ warit 8. åhrs tid plågad af en ganska swår Hufwudwärck/ så at han stadigt måst hafwa en Läderrem omkring hufwudet/ hade ock för samma orsak mycket swag Syn/ och så godt som aldeles blind: war förledit åhr wid brunnen/ drack/ och tillika twättade Hufwudet och Ögonen med kalla watnet/ hwaraf han blef wärcken aldeles qwitt/ och borttog läderbandet/ war äfwen i åhr wid brunnen för sina swaga ögon/ dem han med watnet twådde/ då han begynte litet bättre at se.

Besökaren *Matthias Hamberg* ifrån Christinæhamn, hade röda dunckla ögon/ sampt brytningar i kroppen/ med en hetta eller swetning på den högra sidan/ som han fådt efter en hetsig Siukdom war för 3 åhr sedan wid Brunnen/

och

och allenast en dag eller annan drack / och twättade kroppen / hufwudit och ögonen / med kalla watnet / hwar efter han öfwerwan brytningarne och swetningen / sampt ögonen blefwo något bättre. Hwilket han sielf i åhr wid brunnen berättade.

Pigan *Margareta* Ericks Dotter ifrån Carlskoga / 30 åhr gamal / haft 12. åhr en swår hufwudwärck / tillika med en Sweda i bröstet: drack förledit åhr brunnen / och twådde sig med kalla watnet / wardt der efter fulkommeligen restituerat.

Pigan *Sara Jacobs* Dotter ifrån Gränje 40 åhr gamal warit 10 åhr blind / af en swår hufwudwärck; drack brunnen 8 dagar / och twådde ögonen med watnet / hwart så wida hulpen at hon kunde åtskilja och see händerna.

Pigan *Ebba Johans* Dotter ifrån Tuna / några 40 åhr gamal / då hon war liitet barn fastnade i et Kiärr / derest hon låg en hel dag / innan Modren kom henne til hielp / alt sedan haft ett förtwinnad lår och ben / sampt footleden aldeles orörlig / at hon ständigt måst gå med krycka: brukte i åhr brunnen 10 dagar / och badade sig med kalla watnet och gytjan / under hwilcken tid hon fick den styrckan och ledighet i benet / at hon kunde stiga på footen och lijtet gå.

Bon=

Bonden Hans Pårsson ifrån Kijhls Sochn 50 åhr gamal / har 2:ne åhr warit beswärad med Swindel och en swår Magwärck: drack brunnen i åhr allenast några dagar / och twättade hufwudit med kalla watnet / blef hufwudyran och magwärcken aldeles qwitt / och wardt restituerat.

Kopparsmeden N. Ryhl uti Gefle 52. åhr gammal / haft några åhr en swår Wärck i kroppen / och i synnerhet uti den ena Höfften / at han lång tid måst ligga til Sängs / hwarföre han sökt mycken Hielp och Läkedom / men utan wärkan. Förleden Wåhras har han allenast fådt en bouteljе af detta watn / hwaraf han några glas druckit / och det öfriga twättat sig med / hwilket honom iförstone några timar hårdt sökte och angrep / hwar efter sedan wärcken lindrade / och aldeles förswan / så at han nu skal wara fulkommeligen frist och sund. Detta har Cameceraren Herr Johan Stilman för wis säkerhet skrifteligen berättat.

En Grufdrängs litit Barn wid Hällefors Silfwergrufwa 5. åhr gammalt / kunnat hwarken tala heller gå / utan til nedra delen af kroppen aldeles borttagen / som ock där hos hafft convulsiones Epilepticas, eller Hönsedån; Förleden Sommars blifwit med detta watn och gytian twättader / samt tillika däraf druckit / skal

straxt där efter begynt at bättras / och nu aldeles friskt och fri wara så ifrån det ena som det andra / så at det kan någorlunda tala och temeligen wäl gå; Hwilket för sanfärdig berättelse mig nyligen lämnat är af Casseuren Herr Lars Valtinson.

En fattig Man Anders Garling ifrån Kongsöhr / warit några åhr blind: drack förledit åhr Brunnen / och twådde ögonen med watnet / hwar af han bekom den hielp / at han kunde se wäg leda sig.

En fattig Man Lars Nilson ifrån Kumla warit lång tid blind; war förledit åhr wid brunnen / och affsides i skogen / twåttade ögonen med watnet / wardt så wida hulpen / at han kunde åtskilja Dag och Natt.

Åtskillige Exempel har man / at de som några åhr hafft Gonorrhæam, äro förmedelst watnets brukande wid denna Brunnen cureRade blefne: Hwilka at specificera man för denna gången uthelämnar.

Följer

Följer Någras egenhändiga skriftliga Berättelser/ såsom fullkomeliga Bewis/ at de för ut anförde Siukdomar/ sanfärdeligen wid Looka Brun curerade äro.

DEs Herrn Obrist Lieutenant Crohns kleiner Sohn von 4 ½ Jahr/ welchem ¾ Jahr die Hufte aus dem Gelencke gewesen/ und ob sie wohl wieder eingerichtet/ dennoch nicht darauf treten oder den Fuß rühren können; ist verwichenen Augusti Monath bey Looka Kella durch Trinckung deß Wassers/und desselben bades so weit gebracht/ daß er den krancken Fuß von selbsten bewegen und rühren kan wie den gesunden/ und von selbst bey den Stühlen herumb gehet/ da Er sonsten allezeit hat zu Bette liegen oder getragen werden müssen; Daß aber Selbiger nicht völlig restituiret worden/ wird deme zugeschrieben/ daß Er allzuspäte angefangen den Brunnen zu brauchen.

Daß obenstehende Relation in allen Stücken der Wahrheit gemäß/ solches habe

habe auf Begehren zu attestiren, und mit meiner eigenhändigen Unterschrift zu bekräftigen nach hiedurch gemässiget gefunden/ so geschehen. Stockholm den 9. Decembr. 1726.

C. S. v. Crohn.

ANno 1726. den 28. Junii, då jag til Looka Hälsobrun med min Son Georg Hans Löthman ankom/ hwilken ungefär för 5. åhr sedan igenom en Torr-wärck uti sitt högra Knä/ mycket halt och ofärdig blefwen/ som sig af Senornas krympande föror-sakat/ således at han intet kunnat utsträckia sitt ben eller deruti haft någon styrckia/ blef han genom Guds besynnerliga Nåd/ (Hwars Namn ware högeligen åhrat) och detta Hälsowatnets drickande samma dag/ och innom en timas förlopp/ sedan han 3. glas druckit/ såwida förhulpen/ at Senorna icke allenast blefwo miuka och utsträckta/ utan ock en nästan fulkomelig styrckia uti benet bekom/ och nu allenast något litet haltar/ af den orsak/ at Låret

af

af wärck ock Senokrympningen på några åhr/ ei haft sin wäxt/ som det andra/ hwilket man igenom samma den Nådiga Gudens hielp och wälsignelse förhoppas han hädan efter öfwerwinner. Looka den 28. Junii 1726.

Continuation af des sedermera undfångne skrifteliga berättelse: Jag tackar Gud/ at min Son/ sedan han kommit ifrån Brunnen/ funnit uti Låret och Benet en bättre styrckia/ och alsingen wärck lidit/ men haltar ännu/ af orsak/ at benet och låret är kortare än det andra/ och icke kommit til sin fulkomeliga wäxt.

Angående Böße-Smedens Son Eric Alm, som war döf och dumb/ har alt sedan haft sin goda Hörsel/ och talar efter/ hwad för honom säijes och nämnes. Orebro den 28. Septembris åhr 1726.

Claes Löthman.

Næstliedade Soldaten Johan Nilsson Nickus, ifrån Nyland/ några 40. åhr gamal/ har 1719. förkylt bägge sina Fötter på Norska Fiällen/ så at

Tååer-

Tåerne blefwit honom afskurne; Men 1726. den 28. Decembr. fick Slag på hela den högra Sidan/ at han Måhlös och aldeles til hand och fot orörlig blef/ och ei det ringaste kunde sig hantera/ eller i sängen sig wända/ förutan andras hielp. Uti detta sitt siukliga elände affärdades han den 16. Julii genom medlidande Menniskiors tilhielp/ til Looka Hälsobrun/ derest han watn-Curen efter närwarande Medici råd och föreskrifning/ brukte 3. weckor/ under hwilken tid/ han förmedelst den Nådiga Gudens tilhielp och wälsignelse så wida restituerat blef/ at när han den 20 Augusti kom til Stockholm tilbaka/ kunde hielpeligen röra sig/ och gå på bägge fötterna/ bärande högra handen i ett band/ äfwen i talande yttra sina tanckar någorlunda/ i hwilket tilstånd han til datum förblifwit/ som här med uppå begiäran sanferdeligen betygat warder. Stockholm den 23. Febr. 1727.

Johan Forskähl.
Past. Eccles. Fenn. Holm.

Til

TIl hörsamt följe af Herr Doctorens begäran/ at få min skrifteliga berättelse om min Son Nicolas Lönbohms Siukdom wil jag med sina omständigheter/ derom korteligen förmäla; at han på sitt Siuttonde ålders åhr fastnade i en Magesiuka/ hwilken först begyntes med Magens indragande in til ryggen/ sedan med upswällande öfwer Bröstet/ och på slutet/ efter några dagars förstopning/ brast ut i ett mycket starkt durchlopp/ då magen änteligen föll neder/ eller kom i sitt förra skick/ men kroppen der af aldeles utmattad/ at nästan inga krafter woro mer öfrige. Sedan denna purgation igenom hwarjehanda medel war stillad/ begyntes en wärck i Ryggen och det högra Knäet/ hwaraf han nästan aldeles contractt blef/ och kunde icke gå utan kiäpp/ hwilket likwäl/ fast han hade kiäpp/ icke kunde skie med raak rygg och knä/ utan hel krokig bäde rygg och knä/ hwar öfwer jag mycket ångslig wardt. Och som då denna Looka Kiälla nyligen war kommen i renomme hos det gemena folcket/ för sådane passioner, och der å giordt wärkelige

kelige Prof/ altså efter mångas påstående/ resolverade jag at sånda denna min stukliga Son dit/ så at han war der om Midsommors afton/ då han strart efter de andras manner begynte at dricka 3. glas/ och det 3. gånger/ warandes altså 9. glas han in alles drack/ hwaraf han i förstone så matter blef/ at han icke utan andras hielp kunde komma til Brunnen/ der han sielf måste watnet uptaga. Så snart nu det nionde glaset druckit war/ togs watnet i ett Kiårel/ hwarmed kroppen i öpna skogen twåttades/ i synnerhet der swårigheten måst kiåndes/ hwilket utan Gyttia skiedde. När detta war alt beståll/ hastade han sig der ifrån/ och kom hem dagen efter Midsommars dagen/ då han kunde gå nästan med rak rygg och knå/ och det utan kiäpp/ warandes mycket matt och kraftlös/ som likwål så småningom förbåttrades/ at han innom en kort tid blef fulkomligen restituerat och frisk/ som han ock (Gudi ewinnerligen åhrat) alt sedan til denna dag warit/ utan någon kiånning af wårek ec.

Beträffande Snickaren Lars Swånsons

sons Som til Brunnen fördes uti Kijstan/ så är der om korteligen at berätta/ det han begyntes och fortsattes med wärck/ som aldeles twingade och utmattade kroppen/ warandes han nu så restituerad, at han ingen wärck och swårighet mer har/ utan är nu så friskt/ som han för många åhr tilbaka warit/ och kan nu som är at förundra/ gå utan kiäpp och kryckia/ hwilket han/ näst Guds hielp/ säger sig hafwa fått af Looka kiälle wann/ förmedelst des drickande och badande. Philipstad den 18. Januarii 1727.

And. Lönbom.

Såsom jag förledit åhr 1725, som ock i åhr 1726 warit wid Looka Hälsobrunn/ och den samma brukat för min swåra passion, hwilken har bestådt af en häftig gichtachtig Wärck; Och begyntes den första gången åhr 1713 den 12. Februarii uti den wänstra stor-Tååleden/ som wärade i 6. weckors tid. Sedermera när den någon tid uphört/ kom han åter tilbaka häftigare än förr/

 så

så wäl uti Tååen/ Fotknylarne/ Knåen/ Armlederna/ Händerna och Axlarne/ som uti hela Kroppen med en flygande gicht och smärta/ då stora knylar satte sig bak på den wänstra footleden eller hälen/ samt arbogarne/ så at jag uti et ganska swårt elände stadder war/ och ej kunde röra arm och ben/ ej heller mig sielf hantera/ med mindre jag af andra måste hielpas/ utan långliga tider nödgades Sängliggande wara; och ehuru wäl jag inunder hela den tiden sökte och brukade hwarjehanda medel och läkedom derföre/ så wäl in- som utwärtes/ kunde jag dock ingen hielp finna; Hwarföre resolverade jag förledit åhr at resa til denna Hälsobrun/ derest jag så wäl med drickande som badande med kalla watnet och gytjan continuerade 14. dagar/ hwar af jag/ tillika efter 3ne weckors brukande i åhr/ igenom den nådiga Gudens tilhielp/ förspört den wärckan/ at wärcken aldeles förswunnit/ och alt sedan uphört/ och jag nu Gudi lof/ fulkommelig frisk och sund är/ allenast emot elakt wäder/ då och då/ kan hafwa någon kiänning/ dock utom gravation, så at jag orsak hafwer innerligen tacka

den

den nådiga Guden / som mig igenom detta Hälsowatn så wida til hälsan hulpit hafwer. Ty har jag uppå anmodan ej undgå kunnat / at här om sanfärdig Berättelse lämna / som tillika med mitt namns underskrifft bekräftat warder. Stockholm den 21. Decembr. 1727.

Pehr Larsson Långh,
Stockholm Stads Mäterij Skrifware.

Dagelig Morgen-Bön at bruka wid Brunnen.

O gode och Barmhertige Gud/ jag arma och eländiga menniskia/ bekänner och klagar/ at jag uti Adam och Eva, och alt sedan igenom min egen Synd/ är illa råkad i kranckhet både på kropsens och Siälenes wägnar/ ja uti timmelig och ewig dödzfara kommen; Men efter tu o gode Gud/ dig öfwer det arma Menniskioslächtet uthi sin blod liggiande nådeligast förbarmat hafwer/ och icke allenast dig sielf til en hielprijk lefwande Hälsobrun utgifwit/ hwar igenom wåra synders kranckheter helade/ och wi til det ewiga lijfwet behålne warda: utan och medan wj i denne werlden efter then lekamliga Sundheten böröm ståfwa/ och tig derutinnan tiena/ så

så låter tu ock theslikes af Jorde-
ne lekamlige låkedomar upwåxa
och Hålsobrunnar upspringa. Ty
tackar jag tig för thenna tin gode
wålsignelse hierteligen / och beder /
serdeles nu / tå jag år kommen så-
dana hålsosamma Medel / som tu
i thenna Brunnen förwarat haf-
wer / at nytja / at tu wille tå för
all ting hela min fattiga Siål /
thet år / mig alle mine synder förlå-
ta / och Nåde til mitt lefwernes båt-
tring mildeligen förlåna ; och thet
tin gode och behagelige wilja så
woro / til nårwarande Cur, en god
wålsignelse beskåra / och hwar gång
en droppa af dit Nådewatn insp en-
gia / på thet jag med en sund Siål
må obehindrat min kallelse utföra /
tit aldra heligste Namn til åhra /
och tin stridande församling til
tienst / jåmwål min Siål til ewig
Salighet ; til thes tu mig til tin

 hår-

härliga Rijkes lefwande watn=källor warder omsidor förfrämjandes. Thet höre Gud Fader / för sin kiära Sons JEsu Christi förskyllan skull / Amen.

Böön efter Brun=Curen.

SÅ tackar jag tig nu aldramildaste Gud / at tu icke allenast til min Siäls hälsa / then söta barmhertighets Brunnen i wår Frälsare Christo Jesu har öpnat / och ther af et reent lefwande watn til hennes Sundhet; uthan och låtit springa uthur jorden hälsosama Källor / til min kropz förlorade Hälsa / och gifwit mig Tiid och Nåde them til at bruka. Jag beder tig / låt thes kraft och wärckan sig widare på mig yttra / och förläna / at tå jag åter til the mina och mitt anbetrodde Embetes Syslor hemgår / jag

mig

mig wäl föreseer / och wachtar här efter något mot mitt Samwete e= mot tig at synda / på thet mig icke något wärre måtte wederfaras; Uthan jämte en Hälsosam kropp / och med en sund Siäl / tig i wälbehagelig helig- och rättfärdighet tiäna må / här timmeligen och sedan ewinnerligen / Amen.

The 3. Måns Låfsång vers 76.

J Brunnar lofwer HErran / priser och uphöijer honom ewinnerliga.